

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PRÁVNÍ PROBLEMATIKA EVROPSKÉHO A
ISLÁMSKÉHO NÁHLEDU NA MANŽELSTVÍ A RODINU**

VYPRACOVALA: Daniela Najděnová

VEDOUCÍ PRÁCE: JUDr. Ing. Pavel Pikola Ph.D.

Praha 2011 ©

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Daniela Najdénová

obor Veřejná správa a regionální rozvoj

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **PRÁVNÍ PROBLEMATIKA EVROPSKÉHO A ISLÁMSKÉHO NÁHLEDU NA MANŽELSTVÍ A RODINU**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Evropský náhled na manželství a rodinu
4. Islámský náhled na manželství a rodinu
5. Odlišnosti evropského a islámského náhledu na manželství a rodinu
6. Příklad z praxe
7. Analýza zjištěné problematiky s poukazem na současný vývoj
8. Literární rešerše
9. Závěr
10. Seznam použitých zdrojů
11. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

GOODY JACK, Proměny rodiny v evropské historii, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 229 s., ISBN 80-7106-396-7

VESELÁ RENATA a kol., Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy, Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 283 s., ISBN 80-86432-93-9

PÁVEK FRANTIŠEK, Manželství očima soudce, Praha: Svoboda, 1967, ISBN 25-068-67

HRUŠÁKOVÁ MILANA, Sňatek a paragrafy, Brno: Computer Press, 2001, 86 s., ISBN: 80-7226-396-X

HOLUB MILAN a kol., Zákon o rodině : komentář a předpisy souvisící: podle stavu k 1.9.2007, Praha: Linde, 2007, 751 s, ISBN 978-80-7201-668-6

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Ing. Pavel Pikola**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 19. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma "Právní problematika evropského a islámského náhledu na manželství a rodinu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28.3.2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkoval panu JUDr. Ing. Pavlu Pikolovi Ph.D. za odborné vedení, připomínky a cenné rady při zpracování bakalářské práce.

**Právní problematika evropského a islámského náhledu
na manželství a rodinu**

Legal issues of European and Islamic view of marriage and
family

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá problematikou evropského a islámského náhledu na manželství a rodinu. První kapitola praktické části práce je zaměřena na podání komplexního pohledu na institut manželství a rodiny v Evropě, se zaměřením na český právní řád. Zejména pak popisuje vznik a zánik manželství, práva a povinnosti manželů a práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi. Práce dále věnuje pozornost právní úpravě manželství a rodiny v islámských zemích a zemích, kde je islám státním náboženstvím. Především pak způsobu uzavírání manželství a jeho rušení, nebo problematice postavení partnerů a dětí v rodině. Část s názvem odlišnosti evropského a islámského náhledu na manželství a rodinu následně porovnává nejvýznamnější rozdíly, se kterými se lze ohledně této otázky setkat. Praktická část provedená formou dotazníkového šetření analyzuje, jaký názor a postoj zaujímá skupina respondentů k islámu, manželství, rodině a otázkám souvisejícím s touto tematikou a poukazuje na současný vývoj.

Klíčová slova

manželství

rodina

islám

děti

práva a povinnosti

Korán

Šaría

polygamie

Summary

This thesis deals with the question of European and Islamic view of marriage and family. The first chapter of the practical work aims to bring a comprehensive view of the institute of marriage and family in Europe, special focus is paid on Czech law. In particular, it describes the formation and dissolution of marriage, rights and obligations of spouses and the rights and obligations between parents and children. The work also pays attention to the regulation of marriage and the family in Islamic countries and countries where Islam is the state religion. Special emphasis was paid to the way of marriages are formed and divorced, statuses of the partners in the marriage and their children. In chapter called Differences in European and Islamic View of Marriage and Family the most significant differences which we can meet on this issue are compared. The practical part which was conducted by questionnaire analyzes opinions and attitudes which a group of respondents had to Islam, marriage, family and issues related to this topic and highlights the current developments.

Key words

marriage

family

Islam

children

rights and obligations

Koran

Shariah

polygamy

OBSAH

1. ÚVOD	11
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	13
3. EVROPSKÝ NÁHLED NA MANŽELSTVÍ A RODINU	15
3.1. VZNIK MANŽELSTVÍ	15
3.1.1. Zasnoubení	15
3.1.2. Pojem manželství	15
3.1.3. Prohlášení snoubenců.....	16
3.1.4. Předoddavkové řízení	17
3.1.5. Občanský sňatek	17
3.1.6. Církevní sňatek	18
3.2. NEPLATNOST MANŽELSTVÍ.....	19
3.3. NEEXISTENCE MANŽELSTVÍ.....	20
3.4. ZÁNİK MANŽELSTVÍ	20
3.4.1. Smrtí jednoho z manželů, nebo jeho prohlášením za mrtvého	20
3.4.2. Rozvodem.....	21
3.5. PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ	23
3.6. PRÁVA POVINNOSTI RODIČŮ VŮČI DĚTEM	24
3.7. PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ VŮČI RODIČŮM	26
4. ISLÁMSKÝ NÁHLED NA MANŽELSTVÍ A RODINU	27
4.1. VÝBĚR PARTNERA	27
4.2. UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ.....	28
4.3. OBŘAD A ZVYKY	30
4.4. DOČASNÉ MANŽELSTVÍ	30
4.5. POLYGAMIE.....	31
4.6. ZÁNİK MANŽELSTVÍ	33
4.7. DĚTI.....	35
4.7.1. Obřízka	37
4.7.2. Péče o děti	37
4.7.3. Práva a povinnosti dětí.....	39
4.8. POSTAVENÍ PARTNERŮ	40
5. ODLIŠNOSTI EVROPSKÉHO A ISLÁMSKÉHO NÁHLEDU NA MANŽELSTVÍ A RODINU 42	
6. PŘÍKLAD Z PRAXE	45

7.	ANALÝZA ZJIŠTĚNÉ PROBLEMATIKY S POUKAZEM NA SOUČASNÝ VÝVOJ	46
8.	LITERÁRNÍ REŠERŠE	53
9.	ZÁVĚR.....	53
10.	SEZNAM LITERATURY	56
11.	PŘÍLOHY	59
11.1.	SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	59
11.2.	SLOVNÍK POUŽITÝCH POJMŮ	60
11.3.	VZOR DOTAZNÍKU	62
11.4.	TABULKY	67
11.5.	OBRÁZKY	71

1. ÚVOD

V dnešní době mají lidé téměř neomezené možnosti, co se týče cestování, studia a práce v zahraničí. Firmy rozšiřují své trhy a spolupráce s asijskými nebo arabskými partnery není ničím neobvyklým. Právě díky těmto trendům se občané Evropy stále častěji setkávají s kulturními rozdíly a zvyky, které jsou od těch jejich vzdáleny.

Jako největší rozdíl bychom oproti „křesťanské“ Evropě mohli postavit stále rychleji rostoucí Islám a jeho tradice, který si razantně vydobývá místo i na našem kontinentu. Právě s islámem se dnes dostává do styku stále více lidí, a proto je nutné si uvědomit, že s tímto náboženstvím jdou ruku v ruce určité nezanedbatelné kulturní rozdíly. Styl oblékání, vznik a zánik manželství, struktura rodiny, nebo postavení partnerů.

Žijeme v multikulturní době, která s sebou přináší řadu výhod, ale také nevýhod. Na člověka jsou kladeny stále větší nároky ohledně znalostí a kvalifikace. Manželství považuje stále více lidí za přežitek a čím dál tím více lidí žije v otevřeném vztahu. Rodiny mají z ekonomických a jiných důvodů stále méně dětí. Evropa všeobecně dle všech statistik stárne a při indexu méně než 2,1 dítěte na ženu vymírá.

V dnešní době se manželství neustále více uzavírají až kolem třicátého roku života. Pokud si v České republice muž a žena řeknou své „ano“, není to až nadosmrti, jak to bývalo za časů dřívějších, ale skoro každé druhé manželství končí rozvodem.

Islám a pojem manželství. Ustavičně diskutované téma. Téma s mnoha otázkami a s ještě více odpověďmi. Manželství, které se dává do rovnítka s pojmem polygamie, nerovností mezi partnery, či určitou diskriminací muslimských manželek. Jak je tomu ale doopravdy? Podávají nám média objektivní a relevantní informace? Co země, území, město a rodina, to různé odlišnosti. Stejně tak, jako nenosí všichni lidé stejnou velikost oblečení, tak nelze standardizovat islámské manželství a hodnotit, zda je, či není špatné a morální.

Ta tam jsou také doby, kdy žena měla tři, čtyři nebo pět dětí. Většina žen dává přednost kariéře, cestování a určitému životu bez závazků. Pokud se již rozhodnou založit rodinu a dát dítěti život, nezřídka tomu bývá po třicátém roce. Věk, životní styl, kariéra,

problémy s počtím, ekonomická nejistota. To jsou možné důvody, proč má dnes většina rodin dítě jedno, maximálně dvě.

Ve většině islámských zemí stále převažuje velkorodina. Mít více jak tři děti není nic neobvyklého a je to spíše žádoucí. Otec zde zastává typického představitele živitele rodiny a matka se stará o teplo rodinného krbu. Neznamená to však také, že by ženy vyznávající islám nebyly učitelkami, političkami, či nevykonávaly jiné neméně významné pozice. Všechny tyto oblasti rodinného života jsou totiž převážně ovlivněny kulturou, vyspělostí dané země a mírou vyznání islámu.

A právě nejvýraznějším rozdílem mezi islámským a evropským náhledem na manželství a rodinu se autor věnuje na následujících stránkách.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem předložené bakalářské práce je přinést co nejucelenější pohled na právní úpravu manželství a rodiny v Evropě se zaměřením na český právní řád a jeho porovnání s právním systémem islámských zemí.

Cílem teoretické části je zmapování a popis právní úpravy manželství a rodiny. Práce hodnotí způsoby uzavírání manželství a případy, ve kterých je uzavřené manželství neplatné. Dalším z cílů je popis zániku manželství a definování práv a povinností manželů. Autor práce taktéž uvede, v rámci vedlejších cílů, popis práv a povinností rodičů vůči dětem a práva a povinnosti dětí vůči rodičům zakotvené v právním řádu. Práce se převážně zaměřuje na právní úpravu v České republice, jakožto evropského státu a součásti Evropské unie. Pro porovnání a komplexnost celé práce jsou uvedeny odlišnosti, se kterými se lze setkat v jiných státech Evropy.

V kapitole islámský náhled na manželství a rodinu je cílem práce analýza způsobu uzavírání manželství a jeho rušení v islámských státech. Cílem této části je taktéž podání objektivního pohledu na problematiku postavení ženy a dětí v rodině a ve společnosti, stejně jako objasnění určitých tradic a zvyklostí zakořeněných historickým vývojem.

Cílem kapitoly Odlišnosti evropského a islámského náhledu na manželství a rodinu je souhrnný a ucelený přehled odchylek, se kterými jsme se setkali v předchozích teoretických kapitolách.

V praktické části se práce zaměřuje na příklad z praxe. Cílem analýzy zjištěné problematiky s poukazem na současný vývoj je zjištění dnešních trendů mezi lidmi v otázce manželství a rodiny. Dalším bodem výzkumu je analyzovat přístup a informovanost respondentů ohledně islámského manželství, rodiny a kultury.

Východiskem pro splnění stanovených cílů bude shromáždění a studium právních předpisů, odborných publikací a hodnověrných internetových zdrojů. Bude se jednat zejména o zákon o rodině, literaturu s právní problematikou a prameny s islámskou tematikou, na základě kterých bude zpracována teoretická část. Veškeré nastudované a použité zdroje budou uvedeny v seznamu literatury.

Praktická část bude tvořena analýzou a vyhodnocením dotazníkového šetření. Pro získání co nejhodnověrnějších a relevantních údajů bude před publikováním dotazníku provedena jeho pilotáž. Anonymní sběr dat provede autor práce formou veřejného elektronického dotazníku z důvodu snadného oslovení široké veřejnosti a geografické neomezenosti. Zjištěné výsledky budou slovně a graficky interpretovány.

3. EVROPSKÝ NÁHLED NA MANŽELSTVÍ A RODINU

3.1. *Vznik manželství*

3.1.1. Zasnoubení

Zasnoubení můžeme chápat jako vzájemný slib uzavřít v budoucnosti manželství. Podle Haderky jde o „souhlasné prohlášení muže a ženy, že spolu vstoupí do manželství buď v době přesně určené, nebo přiměřené podle zvyklostí, tedy v souladu s pravidly společenského soužití.“ S pojmem zasnoubení se v české právní úpravě nesetkáme, proto nejsou nijak právně upraveny ani následky v případě, kdy k sňatku nedojde (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 53). S právní úpravou zasnoubení počítal pouze Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (HRUŠÁKOVÁ, 2001, s. 15).

3.1.2. Pojem manželství

Zákon o rodině v § 1, odst. 2 uvádí, že „manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem,“ kde „hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Kromě společenské funkce má manželství také funkci biologickou, a ekonomickou (HOLUB, 2007, s. 12). Vztah mezi manželi je považován za velmi blízký a každý z manželů má na druhého partnera sexuální právo, které může být výlučné. Účelem manželství je také směna věcí a služeb (VESELÁ, 2005, s. 115). V dřívějších dobách však manželství plnilo nejenom funkci společenskou, ale především hmotné zajištění ženy v obdobích vysoké nezaměstnanosti (PÁVEK, 1967, s. 9).

Z právní úpravy můžeme vyvodit určité znaky manželství. Manželství jako právní vztah může tedy vzniknout pouze mezi mužem a ženou zákonem předepsaným způsobem, a to buď před orgánem pověřeným vést matriky, anebo před orgánem registrované církve, či náboženské společnosti. Manželství je založeno na principu monogamie, kde vztah mezi manželi, dle Listiny základních práv a svobod, je vztahem rovnoprávným (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 51-52). V § 3 odst. 1 se dále dočteme, že „manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do

manželství“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Touto dobrovolností se rozumí, že nikdo nemá možnost si takovýto právní svazek vynutit a není k němu nutný souhlas třetích osob (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 52).

3.1.3. Prohlášení snoubenců

Manželství se uzavírá před příslušným orgánem svobodným a úplným souhlasným prohlášením snoubenců o tom, že spolu vstupují do manželství (VESELÁ, 2005, s. 116). V § 3 odst. 2 zákona o rodině se dočteme, že „prohlášení se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010).

V České republice vzniká manželství již souhlasným prohlášením a zápis do matriky, nebo podpis protokolu o uzavření manželství má pouze evidenční povahu (HRUŠÁKOVÁ, 2001, s. 29). Kdežto například v německé a částečně italské právní úpravě vzniká manželství až zápisem do matriky (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 55).

Veřejným prohlášením se v podstatě rozumí přítomnost dvou svědků a matrikáře a tvoří tak opak k tajným manželstvím (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 56). Co se týče svědků, tak kromě počtu pojem svědek zákon o rodině nijak neupravuje. Příbuzenské pouto ke snoubencům není překážkou, avšak svědkové musí být zletilí a způsobilí (HRUŠÁKOVÁ, 2001, s. 32).

Kromě souhlasného prohlášení o vstupu do manželství musí snoubenci učinit i další prohlášení. Tato prohlášení jsou uvedena jak v dotazníku, který vyplňují v předdodavkovém řízení, tak jsou i součástí svatebního obřadu.

Dřívější ohlášky dnes v podstatě nahradilo prohlášení, že snoubencům nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství. Další důležitý bod spočívá v prohlášení, že snoubenci jsou navzájem informováni o svém zdravotním stavu a charakterových vlastnostech. V Bulharsku jsou například povinné lékařské prohlídky před sňatkem. Zvážení budoucích majetkových vztahů a hmotné zajištění rodiny je dalším prohlášením, které musí snoubenci provést před vstupem do manželství. Pokud však snoubenci nebyli

informování o svém zdravotním stavu, či neprovedli úpravu majetkových vztahů, pak tato skutečnost má pouze deklaratorní význam a nemá vliv na platnost manželství. Před uzavřením manželství jsou snoubenci taktéž povinni učinit souhlasné prohlášení o společném příjmení (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 57).

3.1.4. Předoddavkové řízení

Předoddavkové řízení je prováděno ve správním obvodu matričního úřadu, ve kterém bude manželství uzavřeno (VESELÁ, 2005, s. 117). V § 6, odst. 1 Zákoně o rodině je uvedeno, že „Snoubenci jsou povinni předložit stanovené doklady“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Snoubenci předloží výše zmíněnému matričnímu úřadu předepsaný tiskopis, rodný list a občanský průkaz. Jedná-li se o rozvedenou osobu, pak připojí pravomocný rozsudek o rozvodu manželství. Pokud je jeden ze snoubenců ovdovělý, je nezbytné dodat úmrtní list zemřelého manžela. Pokud by chtěla manželství uzavřít nezletilá osoba starší 16 let, nebo osoba postižená duševní poruchou, je povinností připojit rozsudek soudu o uzavření manželství (HOLUB, 2007, s. 23).

3.1.5. Občanský sňatek

V období mezi 1. 1. 1950 až 1. 7. 1992 bylo možné manželství uzavřít pouze před orgánem státu (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 61). Česká právní úprava na rozdíl od většiny právních úprav neurčuje pouze orgán, před kterým se manželství uzavírá, ale vymezuje okruh osob, které jsou oprávněny přijmout souhlasné prohlášení snoubenců o vstupu do manželství (VESELÁ, 2005, s. 118).

Výčet osob oprávněných přijmout prohlášení snoubenců je uveden v § 4 odst. 1 a 3 Zákona o rodině. „Prohlášení o uzavření manželství učiní snoubenci před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, městské části hlavního města Prahy, městských obvodů nebo městských částí územně členěných statutárních měst, které jsou matričním úřadem. Prohlášení o uzavření manželství musí být učiněno v přítomnosti zaměstnance místně příslušného matričního úřadu“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010).

Podle zákona o rodině se manželství uzavírá v místě určeném úřadem pro konání slavnostních obřadů, či kterémkoliv jiném vhodném místě. Pojem kterékoli vhodné místo není zákonem specifikováno, avšak musí ho povolit matriční úřad v závislosti na požadavku o zachování slavnostní formy (VESELÁ, 2005, s. 119).

Průběh obřadu byl původně zapsán v instrukci ministerstva vnitřní č. 128 z roku 1955, avšak nyní není v žádném právním předpisu přímo upraven (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 63).

3.1.6. Církevní sňatek

Podle § 4b, odst. 2 „církevní sňatek může být uzavřen až poté, kdy snoubenci předloží oddávajícímu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem, od jehož vydání neuplynuly více než tři měsíce, o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Osvědčení má platnost tři měsíce a jeho úkolem je ochrana oddávajícího a snoubenců před uzavřením zdánlivého, či neplatného manželství (HRUŠÁKOVÁ, 2001, s. 47).

Manželství může vzniknout pouze tehdy, je-li uzavřeno před osobou, která je k těmto úkonům oprávněná církví nebo náboženskou společností (VESELÁ, 2005, s. 120). V současnosti tímto oprávněním disponují všechny u nás registrované církve a náboženská společenství (HOLUB, 2007, s. 20). Do tří dnů od uzavření církevního sňatku je podle zákona státem registrovaná církev nebo náboženská společnost povinna doručit příslušnému matričnímu úřadu protokol o uzavření manželství (VESELÁ, 2005, s. 120).

Při církevním sňatku musí být stejně jako u civilního dodrženy všechny právní předpisy nutné k uzavření platného manželství. Vzájemný vztah mezi oběma typy uzavření manželství upravuje zákon o rodině. Vyplývá z něho, že církevní obřad po civilním uzavření manželství nemá právní následky a půjde jen o náboženský sňatkový obřad. Pokud by snoubenci chtěli uzavřít nejdříve církevní sňatek a poté civilní, neměl by své opodstatnění a ani by jej podle zákona uzavřít nešlo (VESELÁ, 2005, s. 120 - 121).

3.2. *Neplatnost manželství*

Podle zákona o rodině je neplatné manželství takové manželství, které vzniklo a má právní následky do doby, dokud je soud neprohlásí za neplatné (HRUŠÁKOVÁ, 2001, s. 58).

V případě, že dojde k uzavření manželství za existence jiného manželství, příbuzenství, nedostatku věku, duševní choroby či vady právního úkonu, bude toto manželství neplatné. Pokud je tedy manželství prohlášeno za neplatné, pohlíží se na něj jako na neuzavřené (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 71).

Jak je uvedeno v § 11, odst. 1 „manželství nemůže být uzavřeno s ženatým mužem nebo s vdanou ženou anebo s osobou, která uzavřela partnerství, pokud toto partnerství trvá“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Monogamie je jedinou uznávanou formou manželství v Evropě. Tento princip je zahrnut i v trestním právu, ve kterém je stanoveno, že ten, kdo za trvání svého stávajícího manželství uzavře jiné manželství, bude potrestán odnětím svobody v délce 2 roky stejně jako osoba, která s ním manželství uzavřela (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 72).

Neplatně uzavřené manželství je tehdy, je-li uzavřeno mezi předky, potomky, nebo sourozenci i za okolností, kdy příbuzenský poměr vznikl osvojením a to stále trvá. Sňatky mezi vzdálenějšími příbuznými, například mezi bratrancem a sestřenicí, možné jsou, avšak jsou ovlivněny spíše morálními a společenskými normami (VESELÁ, 2005, s. 124).

Platné manželství může uzavřít pouze zletilá osoba, neboli osoba, která dovršila věku 18 let (VESELÁ, 2005, s. 125). V Rumunsku a Maďarsku je to pak 18 let pro muže a 16 let pro ženy. V Polsku je věk upraven na 21 let pro muže a 18 let pro ženy (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 72). Soud ovšem může povolit uzavření manželství i osobě nezletilé (HRUŠÁKOVÁ, 2001, s. 64). Jak je uvedeno v § 13, odst. 1 „Výjimečně, jestliže to je v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let.“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Důležitým důvodem může být těhotenství snoubenky, skutečnost, že snoubenci spolu již mají dítě, nebo že spolu žijí ve společné domácnosti jako druh a družka. (HOLUB, 2007, s. 32) Tyto důvody však nejsou jediné a ani absolutní.

Nezletilá osoba mladší šestnácti let pak manželství nemůže uzavřít vůbec. O neplatnosti takového manželství rozhoduje soud i bez návrhu (VESELÁ, 2005, s. 125 - 126).

Pokud je osoba postižena duševní poruchou, která není jen přechodná, je zbavena způsobilosti k právním úkonům, tudíž i k uzavření manželství. Jestliže je však osobě pouze omezena způsobilost k právním úkonům, pak může manželství uzavřít, avšak jen s povolením soudu (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 76).

Za vady právního úkonu je možné považovat situace, ve kterých došlo k uzavření manželství v důsledku bezprávné vyhrůžky, omylu týkající se totožnosti jednoho ze snoubenců, či omylu, který se týká povahy právního úkonu. Pokud chce jeden z manželů uplatnit neplatnost manželství z výše zmíněných důvodů, pak tak musí učinit v lhůtě jednoho roku od doby, kdy se o rozhodné události dozvěděl (VESELÁ, 2005, s. 127 - 128).

3.3. *Neexistence manželství*

Na rozdíl od neplatného manželství nevyvolává zdánlivé manželství žádné právní následky a o jeho neexistenci nemusí rozhodovat soud (HRUŠÁKOVÁ, 2001, s. 71). O zdánlivé manželství se bude jednat například, pokud sňatek uzavřou osoby stejného pohlaví, jeden ze snoubenců bude mladší 16 let, muž nebo žena byli k tomuto úkonu donuceni fyzickým násilím, či neprojeví souhlasně svou vůli vstoupit do manželství (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 83 - 84).

3.4. *Zánik manželství*

3.4.1. Smrtí jednoho z manželů, nebo jeho prohlášením za mrtvého

Nejběžnější způsob zániku manželství je smrtí jednoho z manželů. Manželství zanikne dnem smrti na základě vydaného úmrtního listu (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 114). Je-li jeden z manželů neznámý a je provedeno řízení o prohlášení za mrtvého podle občanského soudního řádu, pak manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého nabude právní moci (VESELÁ, 2005, s. 142).

Prohlášení za mrtvého se vyskytuje v těch situacích, kdy lze podle všech okolností usoudit, že osoba nežije, avšak smrt nelze prokázat stanoveným způsobem, tedy ohledáním zemřelého (HOLUB, 2007, s. 23).

3.4.2. Rozvodem

Jediný způsob, kterým lze zrušit manželství za života obou manželů, je rozvod (PIKOLA a kol., 2008, s. 163). Nebylo tomu tak vždy. Například do roku 1949 nezanikalo manželství rozvodem, nýbrž rozlukou (PÁVEK, 1967, s. 211). Od roku 1975 se manželé mohli rozvést na základě vzájemné dohody. (GOODY, 2006, s. 182). Manželství u nás zaniká dnem právní moci rozsudku o rozvodu (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 134). Tímto způsobem lze zrušit manželství ve všech evropských zemích kromě Malty. V evropských právních úpravách se v podstatě můžeme setkat se třemi způsoby rozvodu. A to rozvodu manželství na základě viny, na základě rozvratu a na základě dohody manželů. Pokud se jedná o rozvod na základě dohody a manželé mají nezletilé děti, tak se můžeme setkat s tím, že některé právní úpravy, jako třeba v Bulharsku, tento typ rozvodu nepřipouští.

Kromě soudního rozhodnutí o rozvodu existuje za některých podmínek i tzv. administrativní rozvod. Můžeme se s ním setkat v Dánsku, Norsku, Nizozemsku, Portugalsku a Rusku. O rozvodu zde rozhoduje správní orgán a manželství zaniká zápisem do matriky (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 116 - 117).

V české právní úpravě nalezneme pouze jediný důvod k rozvodu. Tímto důvodem je rozvrat vztahů mezi manželi. Způsob rozvodu se liší v tom, zda je třeba tento rozvrat a jeho příčiny dokazovat, či nikoliv. V některých případech se může stát, že i přes existenci takového důkazu nemusí být manželství rozvedeno, pokud je uplatněna některá z tvrdostních klauzulí (VESELÁ, 2005, s. 143).

Při sporném rozvodu se v § 24, odst. 1 můžeme dočíst, že „soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Pokud se soud usnese na tom, že se

skutečně jedná o trvalý rozvrat a obnova manželského soužití není možná, pak může manželství rozvést i proti vůli jednoho z manželů (VESELÁ, 2005, s. 144).

Při rozvodu bez zjišťování příčin neboli rozvodu založeném na dohodě obou manželů je třeba dodržet určité podmínky (VESELÁ, 2005, s. 144). Jak uvádí § 24a, odst. 1 „jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně 6 měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí... Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Podmínka minimálního trvání manželství má zabránit neuváženým sňatkům a rozvodům. Pokud manželé splní výše uvedené podmínky, vznikne jim nárok na rozvod a jsou podle § 24a, odst. 1 povinni předložit (VESELÁ, 2005, s. 144) „písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost, a pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010).

V případě rozvodu s tvrdomní klauzulí umožňuje tento způsob určitou ochranu manžela, který nesouhlasí s rozvodem. Soud toto manželství nerozvede, existují-li mimořádné okolnosti svědčící ve prospěch tohoto manželství a jeho zachování. Tato ochrana však není absolutní, a pokud spolu manželé déle jak tři roky nežijí a jsou splněny ostatní podmínky pro rozvod, soud manželství rozvede (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 121 - 122).

Pokud dojde k rozvodu manželství, ve kterém jsou nezletilé děti, pak takovéto manželství nemůže být rozvedeno do té doby, dokud nejsou upraveny poměry k nezletilým dětem po rozvodu a nenabyly právní moci (HOLUB, 2007, s. 51). Podle § 26, odst. 1 „Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Touto úpravou práv a povinností se především rozumí určení, komu bude dítě svěřeno do péče, přičemž se sledují hlavně zájmy, citová orientace a zázemí dítěte a výchovné schopnosti, odpovědnosti a hmotnému zázemí rodiče. Soud může dítě svěřit dítě do péče

společné nebo střídavé, či zda je to v zájmu dítěte může soud rozhodnout o tom, že dítě nesvěří do péče ani jednomu z rodičů (VESELÁ, 2005, s. 147 - 150).

3.5. Práva a povinnosti manželů

Základní práva a povinnosti manželů jsou obsaženy v § 18 Zákona o rodině. Dočteme se zde, že „Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010).

Povinností žít spolu neznamena pouze společné bydlení. Setkáme se s případy, kdy manželé spolu sice bydlí, avšak nežijí spolu. Na druhou stranu existují manželství, kdy spolu lidé nebydlí, ale žijí spolu (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 91 - 93). Pávek ve své publikaci z roku 1967 uvádí, že 20 % sezdaných párů bude i po svatbě bydlet odděleně (PÁVEK, 1967, s. 11).

Požadavek na věrnost vyplývá již ze samotné podstaty monogamního manželství. Pokud se muž a žena rozhodnou vstoupit do manželství, měli by respektovat jeho funkci a cíl. Nerespektování principu věrnosti se pak stává jednou z nejčastějších příčin rozvodu.

Formulací společně pečovat o děti se nerozumí jen péče o děti vlastní, ale i nevlastní a děti, které jsou jim svěřeny do péče. Vytváření zdravého rodinného prostředí je jedním ze základních účelů a cílů manželství a to nejen pro muže a ženu, ale i pro výchovu nezletilých dětí (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 91 - 93).

Jak uvádí § 19, odst. 1, tak „o uspokojování potřeb rodiny jsou povinni oba manželé pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). To znamená, že manželé se o rodinné potřeby nemusí starat rovným dílem, ale v závislosti na majetkových poměrech, výdělečné činnosti a zdravotním stavu. Pokud se stane, že jeden z manželů tuto povinnost neplní, pak o plnění této povinnosti rozhodne na žádost druhého manžela soud. Stejný postup se volí také v případě, kdy se podle zákona manželé nedokáží dohodnout o podstatných rodinných záležitostech (VESELÁ, 2005, s. 132).

Manželé jsou také oprávněni vzájemně se zastupovat. Mohou tak učinit pouze v běžných věcech, které se týkají jeho a ne rodinných záležitostí a zastoupení není vyloučeno druhým z manželů. Manžel v těchto případech k zastupování nepotřebuje zvláštní plnou moc, protože vystupuje jako zástupce ze zákona (HOLUB, 2007, s. 46 - 47).

Manželé mají mezi sebou taktéž vzájemnou vyživovací povinnost, jejímž cílem je zajištění v zásadě stejné životní úrovně oběma manželům. Tato vyživovací povinnost pak trvá po celou dobu manželství. Rozsah této povinnosti vyplývá ze schopností a z majetkových možností povinného a odůvodněných potřeb oprávněného. Jestliže jeden z manželů nevykonává vyživovací povinnost dobrovolně, pak mu její rozsah nařídí soud na základě žaloby druhého manžela (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 107 - 113).

3.6. Práva povinnosti rodičů vůči dětem

Právní vztah mezi rodiči a dítětem vzniká jeho narozením. Některá práva a povinnosti však mohou vzniknout již jeho početím. Oba rodiče mají k dítěti stejná práva a povinnosti a nemohou se jich vzdát, ledaže by dali souhlas k osvojení dítěte.

Jednou ze základních rodičovských povinností je zajistit dítěti řádnou výchovu a všestranný rozvoj (VESELÁ, 2005, s. 177). Podle § 31 zákona o rodině je rodičovská zodpovědnost vymezena jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, při jeho zastupování a správě jeho majetku. V některých zemích se setkáme s tím, že rodičovská práva musí přiznat soud, jako například v Polsku. Ve Velké Británii je k tomuto úkonu zapotřebí i souhlasu matky.

Pokud nastane taková situace, že se dítě narodilo nezletilé matce, či otci staršímu šestnácti let, pak tomuto rodiči může soud přiznat částečnou rodičovskou zodpovědnost. Jestliže však jsou oba rodiče nezletilí, soud ustanoví dítěti poručníka, který se stane jeho zákonným zástupcem (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 221 - 222).

V případě, že rodič není schopen vykonávat svoji rodičovskou zodpovědnost, nebo ji nevykonává řádně, může mu ji soud, vyžaduje-li to zájem dítěte, omezit (VESELÁ, 2005, s. 182).

Podle § 32, odst. 2 Zákona o rodině „rodiče mají být osobním životem a chováním příkladem svým dětem,“ a mají v jejich životě rozhodující úlohu (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Z toho vyplývá, že rodiče mají právo mít děti u sebe a řídit jejich chování, výchovu a dohled, který odpovídá stupni jejich vývoje (VESELÁ, 2005, s. 185). V závislosti na tom mají podle § 31, odst. 2 rodiče „právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). V minulosti bylo toto právo také označováno za právo kárné. Tento paragraf zajišťuje rodičům možnost zajistit si splnění příkazů, které mají vést k ochraně a výchově dítěte. V žádném případě ale nesmí dojít k ohrožení jeho integrity nebo důstojnosti (HOLUB, 2007, s. 95).

Podle občanského zákoníku disponují nezletilí pouze částečnou způsobilostí k právním úkonům. Proto při právních úkonech, ke kterým dítě není plně způsobilé, zastupují dítě rodiče to i za okolností, ve kterých se jedná o běžnou záležitost, či nikoliv (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 225 - 226). Jak se píše v § 37, odst. 1, tak „žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů dětí týchž rodičů“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). V situacích, kdy dítě nemůže rodič zastupovat, je mu ustanoven opatrovník, který bude dítě v příslušném právním úkonu zastupovat.

Rodiče jsou povinni nezletilým dětem spravovat jmění, včetně závazků a pohledávek s ním spojených, s péčí řádného hospodáře, přičemž jim za tuto správu nenáleží odměna. Pokud má dítě příjmy výše uvedeného charakteru, pak je v podstatě schopno se samo živit a rodičům v tomto rozsahu zaniká zákonná vyživovací povinnost (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 225 – 226, 229). Jak uvádí § 37a, odst. 2 „Výnosu majetku dítěte lze použít nejprve pro jeho vlastní výživu a teprve potom přiměřeně i pro potřebu rodiny“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). V případě, že rodiče nejsou schopni spravovat dítěti majetek, nebo při správě porušují své povinnosti, ustanoví soud opatrovníka pověřeného touto správou. Po dosažení osmnáctého roku je dítěti spravovaný majetek odevzdán (VESELÁ, 2005, s. 190-191).

Vyživovací povinnost k dítěti vzniká jeho narozením a trvá do té doby, dokud se není schopno samo živit. Minimální ani maximální hranice výživného není určena a při

určování se vychází z majetkových poměrů, schopností a možností rodiče, stejně tak jako na míře osobní péče o dítě. Dalším faktorem je pak věk dítěte a jeho potřeby. Pokud nastane situace, že se rodič opakovaně, po dobu delší než šest měsíců, vyhýbá placení výživného, může být proti němu zahájeno trestní stíhání (VESELÁ, 2005, s. 195-197).

3.7. Práva a povinnosti dětí vůči rodičům

Vzhledem k ustanovení, že rodiče mají vůči dětem určitá práva a povinnosti, můžeme tyto povinnosti rodičů položit do jedné roviny s oprávněními dítěte. Dítě má tak vůči svým rodičům právo na výchovu, výživné, zastupování a správu jmění (VESELÁ, 2005, s. 193). V novele zákona o rodině je uvedeno, že dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat. Kde slovo respektovat nahradilo starší výraz poslušnosti (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 244).

Podle § 31, odst. 4 „dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Tato pomoc má svůj základ ve výchově a je úměrná věku dítěte a jeho schopností (VESELÁ, 2005, s. 194). Jedná se o osobní nárok rodičů vůči dětem. Toto právo nemůže být přeneseno na jinou osobu, ani promlčeno (HOLUB, 2007, s. 97). Dítě je také, jak uvádí § 31, odst. 4 „povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Tento příspěvek se vztahuje pouze na děti, které mají pravidelný příjem. Neznamená to však, že by rodičům odevzdávali veškerý příjem, ale pouze jeho úměrnou část (VESELÁ, 2005, s. 194).

Pokud se rodiče ocitnou v takové situaci, že jejich zdroj příjmů není dostatečný a neumožňuje jim uspokojovat jejich potřeby, mají podle zákona právo na výživné (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 268-269). V § 87, odst. 1 se píše, že „dětí, které jsou schopny se samy žít, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují“ (zákon č. 94/1963 Sb., 2010). Pokud má rodič více dětí, pak je vyživovací povinnost rozdělena mezi ně podle jejich majetkových poměrů a schopností.

Je důležité odlišovat vyživovací povinnost dítěte k rodičům a tzv. koadjutorium. Koadjutorium, neboli povinnost dítěte přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, není na rozdíl od výživného určeno k úhradě osobních potřeb, ale jedná se o úměrný příspěvek společných rodinných nákladů (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 269).

Vznik vyživovací povinnosti vůči rodičům je taktéž vázán na dobré mravy. Pokud by nastala situace, že rodiče v minulosti neplnili vyživovací povinnost vůči dětem, či byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, pak by jejich nárok na vyživovací povinnost ze strany dětí byl v rozporu s dobrými mravy.

Vyživovací povinnost dětí vůči rodičům nejčastěji zaniká smrtí oprávněného nebo povinného, dítě přijde o schopnost poskytovat výživné, nebo rodiči tento nárok pomine. (HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, 2006, s. 270-271).

4. ISLÁMSKÝ NÁHLED NA MANŽELSTVÍ A RODINU

4.1. *Výběr partnera*

Podle islámské tradice zprostředkovávají sňatky rodiče (DENNY, 1990, s. 142). S tímto zvykem se můžeme setkat i dnes, zvláště pokud nejsou snoubenci plnoletí. Nezřídka se stává, že citový aspekt vztahu budoucích manželů není vůbec důležitý a často zcela chybí. Přibližně 20% uzavřených sňatků bývá dohodnuto ještě před završením deseti let obou partnerů. Ve venkovských oblastech je toto číslo však ještě vyšší. Zvláštností nejsou ani případy, ve kterých se rodiče domluví v době, kdy jsou jejich děti v kolébce (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 191 - 192).

Mladé ženy nemají dovoleno, aby si samy hledaly manžela. Mohou však zmínit svá přání, či případného nápadníka odmítnout (DENNY, 1990, s. 142). Mlčení dívky je však interpretováno jako souhlas (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 193). Muž sice může oslovit budoucí nevěstu, zvykem je však oslovit jejího otce, nebo poručíka.

Při výběru partnera je také důležitý *mahram*¹, neboli přípustný stupeň pokrevní příbuznosti, ve kterém je zakázáno uzavírat sňatky (DENNY, 1990, s. 142- 143). Přímou v *Koránu*² jsou uvedeny kategorie žen, s nimiž se muž nesmí oženit (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 122). „A jsou vám zakázány jako manželky vaše matky, vaše dcery, vaše sestry, vaše tety z otcovy i matčiny strany, vaše neteře z bratrovy a sestřiny strany, vaše kojné a vaše soukojenky a matky vašich žen a vaše nevlastní dcery, jež jsou ve vaší péči a jež se narodily z žen, k nimž jste již vešli – však jestliže jste k nim nevešli, není to pro vás hříchem – a manželky vašich synů, narozených z vašeho ledví, a dále dvě sestry současně, leda že se to stalo již v minulosti“ (HRBEK, 1991, s. 522). Podle právníků se do skupiny *mahram* také řadí otcovy nebo synovy bývalé manželky a pokrevní příbuzné kojné. Je však přípustný sňatek s nevlastní sestrou vlastního bratra, nebo sestřenicí (KROPÁČEK, 1991, s. 128).

Muži mají právo si kromě muslimky vzít také křesťanku, nebo židovku. Žena se však musí provdat pouze za muslima, neboť náboženství se dědí po otci (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 122-123).

4.2. Uzavření manželství

*Šarī'a*³ nestanovuje nejnižší věk potřebný k uzavření sňatku. Ve většině islámských zemí se však setkáme s hranicí 16 let (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 193). V Britské Indii je spodní hranice u dívek posunuta na 14 let a u chlapců na 18 let.

¹ *Mahram* – mužský příbuzný, kterého si muslimka nemůže vzít. Do této skupiny spadá například bratr nebo otec. Žena má dovoleno chodit před těmito rodinnými příslušníky bez hijábu. Pokud chce žena cestovat na delší vzdálenost, je nezbytné, aby s ní jel Mahram (Islamic dictionary, 2011)

² *Korán* – svaté písmo islámu. Sbírkou zjevení, které Muhammadovi přinášel anděl Džibríl během 22 let. Definitivní podobu získal v letech 644 – 656. Korán se dělí na 114 sūr (kapitol). Sûry se dále dělí na áje (verše) (FLEISSIG, BAHBOUH, 1993, s. 80; OSTŘANSKÝ, 2009, s. 110).

³ *Šarī'a* – islámské právo. V nejobecnější rovině ji můžeme dělit na 2 kategorie: *‘ibádát* a *mu‘ámalát*. V kategorii *‘ibádát* je zahrnuto vše, co je mezi člověkem a bohem. *Mu‘ámalát* stanovuje pravidla pro mezilidské vztahy (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 193).

V některých zemích je také upraven nejvyšší přípustný věkový rozdíl mezi snoubenci. V Jemenské lidové demokratické republice je to nanejvýš 20 let (KROPÁČEK, 1991, s. 130).

Předpokladem k uzavření sňatku je především souhlas ženy (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 193). Také v *Koránu v súře*⁴ Ženy se můžeme dočíst: „Vy, kteří věříte! Není vám dovoleno získávat ženy jako dědictví proti vůli jejich“ (HRBEK, 1991, s. 521).

Období zasnoubení trvá tři měsíce. Jestliže se poté sňatek neuskuteční, je třeba obnovit smlouvu a ostatní náležitosti potřebné k jeho uzavření. V tomto období smí nevěsta vidět svého nastávajícího pouze v přítomnosti otce, či bratra (TŮMOVÁ, 2009).

Manželství se uzavírá zpravidla písemnou smlouvou mezi ženichem a *walí*⁵ (zákonným zástupcem nevěsty) za přítomnosti dvou plnoprávných svědků. Jako *walí* může vystupovat otec nevěsty, nebo jiný mužský příbuzný z otcovy strany. Pokud nikdo takový v rodině není, zastupuje ho soudce (KROPÁČEK, 1991, s. 127).

Jednou z nejpodstatnějších částí smlouvy je výkupné (arabsky *mahr*, turecky *kalım*)⁶ (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 194; KROPÁČEK, 1991, s. 127). Nevěsta zpravidla nemůže zasahovat do diskuzí o jeho výši. *Mahr* je rozdělen na dvě nestejně velké části. První je zaplácena před svatbou. Druhá část nevěstě připadne v případě, že ji později manžel zapudí. Výkupné je výhradním vlastnictvím ženy, nikoliv její rodiny. Podle *šari'yy* ho nelze promlčet ani zcizit (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 127). Výše *mahru* závisí také na tom, zda je nevěsta panna, či nikoliv. Pokud je nevěsta vdova, nebo rozvedená dostane podstatně méně (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 125).

⁴ *Súra* – kapitola v Koránu. Dále se dělí na áje (verše) (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 110).

⁵ *Walí* – zástupce nevěsty. Nejčastěji to je její otec, nebo jiný mužský příbuzný z otcovy strany (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 121).

⁶ *Mahr* – Jedná se zpravidla o peněžní dar, který obdrží nevěsta. Bývá rozdělen na dvě části. Jedna bývá vyplácena před svatbou a druhá v případě rozvodu (Islamic dictionary, 2011)

4.3. *Obřad a zvyky*

Hlavním vykonavatelem obřadu je *kádí* neboli muslimský soudce. V Tunisku, Turecku a v lidovém Jemenu musí pár nejprve stanout před představiteli světské moci (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 194). Je tradicí také zarecitovat pasáž z Koránu a pronést krátkou řeč (DENNY, 1990, s. 144).

Svatební akt a s ním spojené lidové zvyky se liší podle země, etnicko-kulturních oblastí jednoho státu, či sociální vrstvy a třídy (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 193). Například asijská muslimská nevěsta je oblečena do světlých barev a ozdobena nápadnými šperky, zatímco arabskou nevěstu pravděpodobně uvidíme v bílých šatech a závoji. Na rukou a nohou ji pak zdobí tetování henou. Na novomanžele se místo rýže nebo hrachu hází mince. Pro muslimy je důležité, aby svatební oslava pro příbuzné a další hosty byla tak velká, jak to prostředky dovolují (DENNY, 1990, s. 144). Po obřadu přichází na řadu hostina, při které muži a ženy sedí odděleně. Ženich a nevěsta jsou k sobě poprvé posazeni až po hlavním jídle, po kterém obvykle následuje čtení modliteb. První noc stráví novomanželé odděleně a teprve až ráno jsou v doprovodu otce odvedeni do svého nového domu (TŮMOVÁ, 2009). Na středním východě je v některých oblastech zvykem vyvěšovat zakrvácené prostěradlo jako důkaz, že svazek byl naplněn a nevěsta byla panna (DENNY, 1990, s. 144).

4.4. *Dočasné manželství*

Šíité uznávají dočasné manželství na dobu určitou - *mut⁷a*, neboli jak se mu také říká „sňatek pro potěšení“ (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 128). Obhájci se odkazují na sůru 4:24 (SPENCER, 2006, s. 62) „A za to, co jste užívali s těmito ženami, dejte jim jejich odměnu podle ustanovení. A nebude pro vás hříchem, na čem se vzájemně dohodnete po stanovené době“ (HRBEK, 1991, s. 522).

⁷ *Mut^a* – doslova se dá přeložit jako rozkoš. *Mut^a* se nazývají dočasná manželství, která jsou specifikou pro Šíity (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 240).

Podle Šíitů je *mu'ca* přijatelnou islámskou metodou, jak se vyhnout smilstvu. Možnosti tohoto sňatku využívají třeba obchodníci, či vojáci při pobytu v cizích městech (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 128). Například v Íránu mohou mít tato manželství platnost pouze jednu hodinu a jsou propagována jako ochrana před prostitucí (SPENCER, 2006, s. 63; KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 128). Problémem dočasných manželství může být to, že pokud během nich žena otěhotní, smlouva neklade na jejich manžele žádné závazky týkající se výživy dětí.

Otázka dočasných manželství je značně složitá a možnost jejich zneužití je zřejmá (SPENCER, 2006, s. 63). Proti jejich uzavírání se staví veřejné mínění a sunnitské právo tuto možnost ani nezná (KROPÁČEK, 1991, s. 128).

4.5. Polygamie

Šari'atské právo dovoluje mužům mít zároveň až čtyři manželky. Souhlas s polygamií, nebo přesněji tetragynií, můžeme nalézt i v *Koránu* (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 123). „Berte si za manželky takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři a čtyři; avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy si vezměte jen jednu nebo ty, jimiž vládnou pravice vaše“ (HRBEK, 1991, s. 519). Dále se můžeme také dočíst „Nikdy vám nebude možno, abyste byli spravedliví mezi ženami, i kdybyste si to přáli. Neprojevujte však jedné z nich úplnou náklonnost a nenechávejte jinou jakoby visící ve vzduchu!“ (HRBEK, 1991, s. 535). Jelikož je polygamie v *Koránu* podmíněna požadavkem chovat se ke všem manželkám spravedlivě a to jak v materiální, tak i citové rovině, vykládají současní reformisté tyto pasáže jako faktický zákaz mnohoženství (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 195; KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 123). Tvrdí, že je nemožné, aby muž zajistil všem ženám stejné materiální i citové zabezpečení (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 195).

Jako důkaz moudrého uspořádání se uvádí potřeba postarat se o vdovy a sirotky. Polygamie také umožňuje citlivě řešit problém neplodnosti ženy tím, že se s ní nerozvede, ale pouze si přivede druhou ženu. Muslimští apologeti kritizují evropskou a americkou

monogamii, ve které se často vyskytují milenecké vztahy, které oproti upřímné a poctivé polygamii vedou k pokryteckému chování (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 123).

V reálném životě se s polygammím manželstvím setkáte jen zřídka (KROPÁČEK, 1991, s. 130). Statistiky z padesátých let ukazují, že v Egyptě bylo jen 0,5% polygammích manželství. Všeobecně můžeme říct, že polygamie je v moderních islámských společnostech chápána jako nepřijatelná a většina muslimů zastává názor, že manželství by měla být monogamní (DENNY, 1990, s. 143; KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 197).

V dnešní době je polygamie zákonem zrušena v Turecku, Tunisku a v Jižním Jemenu. Polygamie je také zrušena v zemích, kde se k moci dostaly komunistické režimy, ve střední Asii a na Balkáně, nebo některých islámských sektách (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 197; KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 123-124; KROPÁČEK, 1991, s. 130). V některých státech má žena možnost vymínit si ve svatební smlouvě zachování monogamního manželství, nebo povinnost vyžádat si souhlas *kádiho*⁸ k druhému sňatku, který přezkoumá jeho hmotné zajištění (KROPÁČEK, 1991, s. 130). V libanonském zákoníku je uvedeno, že manžel musí souhlasit s rozvodem v případě, že si bude chtít přivést druhou ženu. Polygamie je také zakázána pro státní zaměstnance, důstojníky armády a bezpečnosti pracující v Egyptě, Sýrii a Iráku. V Egyptě je navíc manžel povinen od roku 1979 informovat o svém záměru manželku, která má právo požádat o rozvod a získá tak *mahr* v plné výši (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 198). V dnešní době však většina mužů upřednostňuje monogamii. Do popředí zájmu se dostal život v blahobytu a schopnost dostatečně zajistit rodinu. Tento způsob života by se čtyřmi manželkami a deseti dětmi nebyl možný. Z těchto důvodů je dnes polygamie běžná spíše u zbohatlíků, nebo v odlehlých vesnicích, ve kterých se život řídí zaběhlými tradicemi (FROUZOVÁ, 2005, s. 113).

⁸ *Kádi* – muslimský soudce (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 194).

4.6. Zánik manželství

Manželství může zaniknout několika způsoby, a to úmrtím, rozvodem (*taláq*)⁹, vykoupením se z manželství, nebo prohlášením soudce, že je sňatek neplatný.

Podle šaríatského práva má *taláq* nejčastěji podobu zapuzení či propuštění ženy mužem (KROPÁČEK, 1991, s. 128). Právní norma stanovuje, že k zapuzení je třeba pouze třikrát pronést formuli “zapuzuji tě“ (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 198; KROPÁČEK, 1991, s. 128). Za žádoucí se považuje udělat mezi jednotlivými výroky nejlépe měsíční pauzu, aby nedocházelo k zapuzení v hněvu, nebo afektu (KROPÁČEK, 1991, s. 128; CROFTER, 2006, s. 197). Zapuzení může tedy být podle počtu vyslovených formulí odvolatelné, nebo konečné (pokud je výrok pronesen třikrát) (KROPÁČEK, 1991, s. 128).

O podmínkách zapuzení se také zmiňuje *súra* s názvem Rozvod (CROFTER, 2006, s. 197). „Proroku! Rozvádíte-li se se svými ženami, tedy se s nimi rozved'te v ustanovené pro ně lhůtě a počítejte přesně dny čekací lhůty a bojte se Boha, Pána svého!“ (HRBEK, 1991, s. 540). Během čekací lhůty (*‘idda*)¹⁰ se rozvedená žena nesmí znovu provdat. Jestliže však muž nepronesl zapuzovací formuli třikrát, smí si ženu během *‘iddy* vzít ženu zpět bez jakýchkoliv formalit. U těhotné ženy trvá toto období do té doby, dokud neporodí. V ostatních případech činí tři měsíce (KROPÁČEK, 1991, s. 128). „A rozvedené ženy necht' samy čekají po tři periody a není jim dovoleno zatajovat to, co Bůh stvořil v lůnech jejich, věří-li v Boha a v den soudný. A je spravedlivější, jestliže manželé jejich si je vezmou nazpět v tomto stavu, pokud si přejí usmíření“ (HRBEK, 1991, s. 468). V této době má muž k ženě také vyživovací povinnost a vyvstává mu nárok na dítě, které by se v této lhůtě narodilo (KROPÁČEK, 1991, s. 128). „Když se rozvedete se svými ženami a přijde lhůta jejich, pak si je buď ponechejte podle zvyklostí, anebo je propus'te podle zvyklostí, avšak nezdržujte je násilím, překračujete tak omezení Boží.“ (HRBEK, 1991, s.

⁹ *Taláq* – rozvod, doslova zapuzení (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 122).

¹⁰ *‘idda* – čas, během kterého se žena nesmí znovu vdát. Tato doba slouží k tomu, aby se zjistilo, zda není těhotná. Pokud by se zjistilo, že těhotná je, tato doba by trvala až do porodu, pokud ne, tak obvykle trvá 4 měsíce. Pokud se ženě v *‘iddě* narodí dítě, má na něj nárok muž, který jí zapudil (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 122).

469) Pokud je zapuzení konečné, má muž právo vzít si tuto ženu znovu jen tehdy, jestliže mezitím žila v manželství jiným mužem (KROPÁČEK, 1991, s. 128). Tento požadavek můžeme také konfrontovat s verši uvedenými v *Koránu*. „Jestliže zapudí muž ženu svou, není mu potom dovolena dříve, než byla vdána za jiného muže. A když tento se s ní rozvede, není pro žádného z obou hříchem, jestliže se k sobě vrátí, domnívají-li se, že budou dodržovat omezení Bohem daná“ (HRBEK, 1991, s. 469). Zapuzením ženě vzniká nárok na vrácení veškerého hmotného majetku, který přinesla do manželství a obdrží druhou polovinu *mahrhu*, jehož výše je uvedena ve svatební smlouvě. Ačkoli má žena po zapuzení na *mahr* nárok, často se může stát, že manžel není ochoten jí ho vyplatit. Možná také proto, že zákony jsou v této otázce značně benevolentní (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 200 - 201).

Na rozvod má právo i žena. Nemůže však využít zapuzovací formulí, ale o rozvod musí zažádat místního soudce. Důvodem k rozvodu může být špatné zacházení s ní, nebo jejími dětmi ze strany muže a jeho rodiny, impotence, či delší nezdůvodněná nepřítomnost manžela (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 199). Jako příčina rozvodu se nadále uvádí šílenství, některé choroby vzbuzující odpor, neschopnost uživit ženu či nedodržení podmínek uvedených ve svatební smlouvě (KROPÁČEK, 1991, s. 129). Podle Proroka je důvodem k rozvodu i fakt, že žena svého manžela již nemiluje. V lidovém Jemenu byl mezi důvody k rozvodu zařazen dokonce i nepřekonatelný odpor. V Egyptě mohou ženy o rozvod zažádat ze tří důvodů. Těmito důvody jsou: dlouhodobé zanedbávání, impotence a hrubost. Důvod k rozvodu však nemusí uvádět ženy v Tunisku, Alžírsku a již jmenovaném lidovém Jemenu. Pokud však o rozvod zažádá žena, automaticky ztrácí nárok na vyplacení druhé poloviny *mahrhu* (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 199 - 201).

Dalším způsobem rozvodu může být také vzájemná dohoda, ve které se neuplatňují finanční nároky. Zvláštním případem je také mužova přísaha, že se po 4 měsíce zdrží styku s danou ženou. Jestliže ji dodrží, má platnost konečného rozvodu. Soudce je taktéž oprávněn zrušit manželství na požádání muže, nebo ženy, kteří byli oddáni bez vlastního souhlasu za své nezletilosti. Manželství je zrušeno také tehdy, odpadne-li jeden z manželů od islámu (KROPÁČEK, 1991, s. 129).

Ačkoliv se může zdát, že rozvod je obzvláště pro muže jednoduchou záležitostí, je podle *Koránu* chápán jako nedobrý čin (*makrúh*¹¹) který zatěžuje lidské svědomí. I Prorok se o rozvodu vyjadřuje negativně. „Mezi věcmi, které nenávidím, se mi nejvíce oškliví rozvod“ (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 198 - 199). V *Koránu* můžeme však nalézt i verš, který stanovuje, za jakých podmínek není rozvod hříchem. „Není pro vás hříchem, rozvedete-li se s ženami svými, dříve než jste se jich dotkli anebo dříve než jste jim určili obvěnění. Dejte jim však zaopatření - zámožný podle prostředků svých a chudý podle prostředků svých - podle zvyklosti uznaných. A to je povinností pro ty, kdož dobré konají“ (HRBEK, 1991, s. 470).

4.7. Děti

V islámských zemích je stále ještě převládajícím typem rodiny velkorodina (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 201). Například pokud má rodina v Emirátech méně než čtyři děti, pak je pokládána za malou. V okolí pak mohou nastat spekulace, zda jsou manželé zdraví a plodní. Běžné je mít pět nebo šest dětí a teprve od sedmi dětí výš se dá rodina považovat za velkou (FROUZOVÁ, 2005, s. 65). Od mladé ženy se očekává, že porodí mužského potomka a zajistí tím tak kontinuitu rodu. Jestliže žena porodí alespoň jednoho chlapce, má pak téměř vždy zajištěn klid a úctu do budoucích let (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 201).

Komplex z nepřítomnosti mužského potomka se mnohem méně objevuje ve městě, kde se vazby na velkorodinu pozvolna ztrácejí a dávají tak možnost vzniku individuálních rodin. S takovými tendencemi se můžeme setkat převážně u městské buržoazie a v intelektuálních kruzích (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 203).

Jednou z reformních myšlenek, které přinesl islám, byl také zákaz zabíjení novorozených děvčátek. V předislámské Arábii bylo ve staroarabských beduínských kmenech zvykem usmrcovat novorozeňata ženského pohlaví zahrabáním do země (*wa'd*). Tento způsob měl sloužit jako ochrana před materiálním břemenem v obtížných

¹¹ *Makrúh* – něco, co je nežádoucí, zavrženíhodné. To, co není přímo zakázáno, ale nemělo by se dít (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 238).

podmínkách pouštního prostředí (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 121). I přes koránský verš „Bohu náleží království na nebesích a na zemi; On tvoří, co chce, a podle libosti dává dcery jednomu a syny druhému“ (HRBEK, 1991, s. 372) se dívky považovaly za méněcenné, protože nemohly bojovat a ohrožovaly rodinnou čest (FROUZOVÁ, 2005, s. 94). Ačkoli v *Koránu* najdeme vyslovený zákaz zabíjení novorozeňat „Nezabíjejte děti své z obavy před zchudnutím, vždyť My jim i vám obživu ušetříme. A jejich zabíjení je hříchem velkým“ (HRBEK, 1991, s. 253) se tento zvyk zachoval na některých místech až do pozdního středověku a můžeme se s ním setkat i dnes (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 202). O nepřipustnosti tohoto jednání se dočteme také v *súře* 16:58-59 „Když však je někomu z nich oznámeno narození dcery, tu zachmuří se černě jeho tvář a je naplněn zlostí, skrývá se před lidmi pro hanbu toho, co bylo mu oznámeno, a neví, zda pro potupu svou si dítě ponechat má, či zakopat je do země. Což nejsou hnusná jejich rozhodnutí?“ (HRBEK, 1991, s. 294). Jako důkaz práva děvčátek na ochranu života, podporu a důstojnost můžeme citovat *Muhammadova*¹² slova: „Komukoliv se narodila dcera a nepohřbil ji nebo ji neponižoval a nedával přednost svým synům před ní, toho *Alláh*¹³ díky ní přijme do Ráje“ (FROUZOVÁ, 2005, s. 94).

S islámskými obřady se dítě setkává hned po svém narození, kdy mu je do ucha pošeptáno volání k modlitbě. Po uplynutí sedmi dnů od narození se dává dítěti jméno. S touto událostí je spojen obřad, při kterém je dítěti ustřížen pramen vlasů a obětováno zvíře (DENNY, 1990, s. 141). Mezi nejoblíbenější muslimská jména můžeme zařadit Abdulláh (sluha Boží), Muhammad, Alí, Á'íša, Fátima, Chadídža, Hasan, Husajn, Umar a další jména spojovaná s Prorokem a jeho druhy (DENNY, 1990, s. 140).

¹² *Muhammad* (Muhamad, Mohammed, Mohamed) = Prorok islámu. Při meditaci na hoře Hírá poblíž Mekky se mu poprvé zjevil anděl a sdělil mu proroctví, které obsahuje nejstarší súra Koránu. Anděl se mu zjevoval asi po dobu 20 let, a sděloval mu zjevení, která jsou obsažena v Koránu. Prorok se zprvu nepovažoval za nositele náboženství, ale za nositele dobré zvěsti, ale i varování (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 138).

¹³ *Alláh* – bůh, který je východiskem, středem a smyslem věrouky islámu (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 16).

4.7.1. Obřízka

Obřízka se u chlapců obvykle provádí v útlém věku. Většinou ji chlapci však podstupují v sedmi letech a někteří dokonce až na počátku puberty. V tomto případě se v některých případech spojuje s první úplnou citací Koránu a všeobecně se spojuje se symbolem identity muslimských mužů (DENNY, 1990, s. 141).

V některých oblastech se můžeme setkat i s ženskou obřízkou (DENNY, 1990, s. 141). Existuje v několika formách. Při nejlehčí variantě je dívkám odstraněna předkožka na klitorisu. Při nejtěžší jsou jí vyříznuty vnější i vnitřní pysky. Tato „operace“ se provádí bez narkózy v naprosto nevyhovujících hygienických podmínkách vším, co je po ruce. Nožikem, ostrou plechovkou, nebo střepem. Poté je rána sešita na velikost sirky. Pokud dívky nevykrvácí, nebo nezemrou na následky infekce, mají celoživotní následky. V některých zemích se provádí ve věku čtyř až deseti let, jinde až před první menstruací a v Etiopii dokonce už na sedmidenních miminkách (FROUZOVÁ, 2006, s. 163-164). Tento zvyk je pravděpodobně předislámský a v *Koránu* ani Prorokově *sunně* se o něm nikde nehovoří. I přes skutečnost, že s vírou nemá nic společného a jedná se spíše o místní tradici, se můžeme setkat s názorem, že obřízka je pro ženu dobrá, protože tlumí její sexuální potřebu a činí ji tak poddajnější manželovi vůli (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 127). S ženskou obřízkou se můžeme setkat až na pár výjimek především v Africe, ale i Asii. V Keni je obřezáno asi 90% žen. Obřízku však neprovádí pouze muslimové, ale i křesťané. V Egyptě je takto postiženo 98% muslimských a 88% křesťanských dívek. V Eritreji jsou pak tato čísla ještě vyšší. Obřezaných tam je 99% muslimských žen a 92% křesťanek (FROUZOVÁ, 2006, s. 164).

4.7.2. Péče o děti

Podle *Koránu* jsou děti zdrojem radosti ze života a pýchy, ale i semeny marnosti či původci zklamání a pokušení. Dobrá péče o děti se stává jedním z nejvíce chvályhodných islámských skutků. Zájem o duchovní blaho dětí, zodpovědnost za ně včetně zajištění jejich vzdělání jsou nejnaléhavějšími body zájmu (FROUZOVÁ, 2006, s. 127).

V tradiční velkorodině se dítě stává předmětem zájmu nejenom matky, ale i babičky, sester manžela a manželky jeho bratrů. Není výjimkou, že se o dítě zajímá i mužská část rodiny. Díky tomu nejsou děti tolik závislé na svých rodičích a mohou si tak osvojit názory a zkušenosti ostatních příbuzných (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 203 - 205).

Matky by podle *Koránu* měly své děti kojit po dobu dvou let. „Matky kojí děti své plně dva roky, a to je pro toho, kdo chce, aby bylo dovršeno kojení“ (HRBEK, 1991, s. 469). Není však nijak neobvyklé, pokud jsou děti kojeny naprosto jinou ženou, než svou matkou (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 204). „Jestliže oba si přejí odstavení dítěte po vzájemné dohodě a poradě, pak to pro ně není hříchem. A jestliže chcete vzít pro dítě kojnou, není to pro vás hříchem pod podmínkou, že zaplatíte to, co dáváte podle zvyklosti“ (HRBEK, 1991, s. 469).

Dívky a chlapci si spolu mohou hrát do té doby, dokud se nepřiblíží puberta. Poté jsou nepřibuzní chlapci a dívky odděleni (DENNY, 1990, s. 141). Podle tradic, udržovaných převážně na venkově, je vnější prostor mimo dům určen především mužům, zatímco ženám připadá prostor vnitřní. Úkolem muže je vydělat peníze, zatímco úkolem ženy je rodit děti a starat se o chod domácnosti. Tomuto modelu jsou děti učeny už od raného věku. Chlapci jsou posíláni hrát si ven, aby se dostatečně otrkali. Na druhou stranu jsou dívky spíše drženy doma, aby pomáhaly s domácími pracemi a naučily se tak dovednosti potřebné pro roli manželky a matky. S názorem, že by se dívka neměla do veřejného života hrnout, se můžeme setkat i dnes. Takovéto chování by mohlo ohrozit její počestnost, která se stále považuje za to nejcennější, co dívka má. Dívčinou počestností se nehodnotí jen její pověst, ale i čest celé rodiny, která je pro muslimy nesmírně důležitá. Z tohoto důvodu po celá staletí neposílali rodiče své dcery do škol. Ještě před padesáti lety žilo v islámských zemích více než 90% negramotných žen. Posílat dívky do školy bylo pro rodiče nevýhodné. Jakmile byla dcera dostatečně stará na vdavky, byla provdána a odešla do domu svého manžela. Vše, co by do ní rodiče investovali, by připadlo rodině jejího manžela. Z tohoto důvodu se můžeme také setkat s příslovím „vychovávat dceru je jako obdělávat cizí pole.“ Toto však neplatí u chlapců. Posílat chlapce do školy a podporovat jejich vzdělání se rodičům vyplatilo, neboť islám ukládá dětem povinnost se v dospělosti o své rodiče postarat. Tento zvyk je obzvlášť důležitý, jelikož ve většině islámských zemí

neexistuje sociální pojištění. Protože dívky po svatbě odcházejí od rodičů, zůstává tato odpovědnost na synech. Čím větší počet synů tedy rodiče měli a čím lepší jejich vzdělání bylo, tím se také zvyšovala jejich naděje na zaopatřené stáří (FROUZOVÁ, 2005, s. 14 - 15).

Právo na péči o děti má matka do 7. až 9. roku u chlapců a až do puberty u dívek (KROPÁČEK, 1991, s. 129). Dospělým, neboli plnoletým se dívka nebo chlapec stávají dosažením puberty, či ve věku patnácti lunárních let. Od této doby nabývají způsobilosti k vykonávání právních úkonů a společně s nimi jsou povinni plnit všechny povinnosti ukládané *šarí'ou* (KROPÁČEK, 1991, s. 123).

4.7.3. Práva a povinnosti dětí

Právo na život vzniká dítěti již před narozením. (KROPÁČEK, 1991, s. 123). Islám poskytuje ochranu plodu tím, že zakazuje interrupci. Pouze ve výjimečných případech, ve kterých by byl ohrožen život matky, je na základě lékařského doporučení potrat možný (HÝSEK, 2006, s. 7). V roce 2005 prošel v iránském parlamentu návrh zákona, který by umožňoval ukončení těhotenství do čtvrtého měsíce od početí, pokud by se prokázalo vážné zdravotní poškození plodu. Pro Muslimy je však představa zmaření nenarozeného života značně skličující (TUREČEK, 2007, s. 117 - 118).

Stejně tak, jako dítěti vzniká právo na život, tak mu vzniká i právo dědit (KROPÁČEK, 1991, s. 123). „A Bůh vám stanoví o dětech vašich toto: synovi podíl rovný podílu dvou dcer; a je-li dcer více než dvě, patří jim dvě třetiny toho, co zůstavil. A jestliže je dcera pouze sama, tedy jí patří polovina“ (HRBEK, 1991, s. 520). Toto dělení je vysvětlováno tím, že muži potřebují finanční prostředky více než ženy. Jednak proto, že ženich musí nevěstě při svatbě vyplatit *mahr*, jednak proto, že na muži je závislá materiální péče o rodinu. Ženy takovéto finanční povinnosti nemají (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 125). *Šarí'a* obsahuje také možnost vyloučení z dědictví. To se může stát, pokud se dědic hlásí k jinému náboženství nebo způsobil smrt zůstavitele. Legitimní potomci mají dále podle práva nárok na výživné od otce (KROPÁČEK, 1991, s. 129 - 132).

Vztah rodičů a dětí je v islámu spjatý vzájemnými povinnostmi a společnými závazky ('ABD AL-'ÁTÍ, 2010, s. 128). Jednou z nejdůležitějších povinností je úcta dětí k rodičům (CROFTER, 2006, s. 192). „A uložili jsme člověku laskavost k rodičům jeho - neb nosila jej matka jeho se samými nesnáze a odstavila jej po dvou letech - říká: "Buď vděčný Mně i rodičům svým - neb u Mne je cíl konečný!“ (HRBEK, 1991, s. 365). Někdy se může stát, že věkový rozdíl mezi rodiči a dětmi je natolik velký, že už nedokážou být dostatečně fyzicky ani duševně aktivní. Pomoc rodičům, poskytování podpory a výživy, stejně jako snaha jim co nejvíce zpříjemnit život je náboženskou povinností a zodpovědností dětí ('ABD AL-'ÁTÍ, 2010, s. 128 - 129). „Pán tvůj rozhodl, abyste nikoho kromě Něho neuctívali a abyste rodičům dobré prokazovali. A jestliže jeden či oba z nich u tebe zestárnou, neříkej jim „Fuj!“ a neodbývej je stroze, nýbrž mluv s nimi slovem laskavým!“ (HRBEK, 1991, s. 252). Laskavost a poslušnost k rodičům nemusí platit ve všech případech. Pokud by rodiče dítě odváděli od víry, pak je děti poslouchat nemusí a mají se postavit na boží stranu (CROFTER, 2006, s. 193). „Uložili jsme člověku být dobrý vůči rodičům; jestliže však usilují přimět tě, abys ke Mě přidružoval to, o čem nemáš žádného vědění, pak je neposlouchej! A ke Mně budete navraceni a Já vás poučím o tom, co jste dělali“ (HRBEK, 1991, s. 358). Zvláštní pravidla můžeme najít ve vztahu mezi matkou a synem. Syn by měl svou matku upřímně obdivovat a věnovat jí víc pozornosti, než vlastní manželce. Synova matka má také podle *Koránu* právo vkládat se do citového vztahu syna a snachy, vstupovat do jejich soukromí a mluvit jim do způsobu života (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 123 - 124).

4.8. Postavení partnerů

Role manžela je ovlivněna morálními zásadami a povinnostmi vůči bohu. Podle nich by se měl manžel ke své ženě chovat laskavě, trpělivě, čestně a neměl by jí působit zármutek a bolest. Dalším z jeho úkolů je se radostně a bez výčitek starat o manželčino zaopatření. Do pojmu zaopatření spadá právo na bydlení, obživu, oblékání a celkovou péči o kvalitní živobytí. Podle božího zákona se má muž ke své manželce chovat pozorně a spravedlivě tak, aby respektoval její city ('ABD AL-'ÁTÍ, 2010, s. 125 - 126). Muž má povinnost svou ženu živit, i kdyby se mu nechtělo. Muži také vykonávají veškerou

venkovní špinavou prací a nákupy. Peníze, které manžel vydělá, jsou automaticky celé rodiny (FROUZOVÁ, 2005, s. 22). Pokud v některých případech chodí do zaměstnání i manželka, pak jsou veškeré peníze, které si vydělá, výhradně její (KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, 2008, s. 124).

Úkolem islámských žen je být především matkou a vychovatelkou nové generace. (FROUZOVÁ, 2005, s. 97). Domácnost je jednou z mála oblastí, ve které může žena vládnout a rozhodovat. Tuto moc však nelze přeceňovat a považovat ji za absolutní (FROUZOVÁ, 2005, s. 22 - 23). Jednou z hlavních povinností ženy je přispívat k pohodlí a blahu svého muže. Nesmí ho nijak urážet, zraňovat ani se úmyslně vyhýbat počětí. Není jí dovoleno ve svém domě přijímat mužské návštěvy, či jim krátit chvíli bez manželova vědomí nebo souhlasu. Toto jednání má zabránit žárlivosti, podezření, pomluvám a uchovat mravní čistotu manželství. V intimním životě se má manželka snažit být chápavá, přitažlivá a žádoucí. Pokud svého manžela odmítá a nedbá na sebe, má manžel právo v rámci nápravy omezit její svobodu ('ABD AL-'ÁTÍ, 2010, s. 126 - 127). Má právo omezit návštěvy jejich příbuzných, či zakázat ženě vycházet z domu (KROPÁČEK, 1991, s. 129). Manželovi se na druhou stranu nedovoluje nic, co by mohlo bránit ženinu uspokojení ('ABD AL-'ÁTÍ, 2010, s. 127).

Verš 2:187 praví: „...ony jsou pro vás oděvem a vy jste oděvem pro ně.“ Což znamená, že manželé jsou si navzájem oporou, ochranou a ozdobou toho druhého. *Prorok* také řekl: „Každý z vás je pastýřem a každý z vás má odpovědnost za své stádo. Muž je pastýřem své rodiny a je zodpovědný za své stádo, žena je pastýřkou v domě svého manžela a je zodpovědná za své stádo“ (FROUZOVÁ, 2005, s. 97).

Jedním z nejvíce diskutovaných témat v islámu bývá podřízené postavení žen vůči jejich mužům. Mezi nejspornější verše jednoznačně patří verš 4:34 a 2:228 (FROUZOVÁ, 2005, s. 95 - 96). „Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký“ (HRBEK, 1991, s. 524). „A ony mají pro sebe stejné právo jako oni podle zvyklosti,

nicméně muži jsou o stupeň výše“ (HRBEK, 1991, s. 468). Podle některých výkladů tyto verše opravňují muže své ženy bít a chovat se k nim nadřazeně (FROUZOVÁ, 2005, s. 96). Někteří překladatelé přikládají k verši 4:34 vysvětlivky, podle kterých se příkaz vykládá jako „naplácejte jim (lehce)“. Můžeme se setkat i s dalším zmírněním: „A ty ženy, u nichž se (jejich vinou) obáváte neposlušnosti a špatného chování, můžete napomenout (nejprve laskavě) a (poté) odmítnout sdílet s nimi lože a (jako poslední možnost) potrestat (mírně)“. V knize *Reliance of the Travailer* se setkáme také s tímto s výkladem: „Pokud se ona dopustí vzpurnosti, on se vyhne spaní...s ní beze slov, a může ji udeřit, avšak ne tak, aby jí ublížil, to znamená, že jí nesmí...zlomit kosti, poranit ji ani způsobit krvácení“ (SPENCER, 2006, s. 88-89). Podle většiny učenců však tyto verše vyjadřují především určitou fyzickou převahu, větší zodpovědnost, ekonomické zajištění a ochranu ženy. Dokonce i prorok *Muhammad* varoval muže před bitím manželek. „Nikdo z vás ať se neopovazuje zbít svoji ženu jako otroka, a pak s ní mít na konci dne pohlavní styk.“ Ve velké části muslimské obce ještě dodnes převládá názor, že muž má právo ženu bít a ona ho musí pokorně snášet. Takovéto tvrzení však v islámu nemá žádnou oporu (FROUZOVÁ, 2005, s. 96).

5. ODLIŠNOSTI EVROPSKÉHO A ISLÁMSKÉHO NÁHLEDU NA MANŽELSTVÍ A RODINU

V kapitolách Evropský náhled na manželství a rodinu a Islámský náhled na manželství a rodinu práce mapuje základní problematiku manželství a rodiny. K porovnání základních odlišností, kterými se práce zabývá, slouží tabulka č. 1 a tabulka č. 2.

Rozdíly, se kterými se v manželství můžeme setkat, popisuje tabulka č. 1. Pokud v evropských státech chtějí muž a žena vstoupit do svazku manželského, tak si mohou svého partnera dobrovolně vybrat. Nezřídka se stává, že manželství vznikne i za všeobecného nesouhlasu rodičů. Ve většině islámských zemí musí se sňatkem souhlasit

rodiče a často jsou to oni, kdo svým potomkům nastávajícího muže, nebo ženu sami vyberou.

Co se týče zasnoubení, tak mezi Evropou a islámskými zeměmi nejsou významné odlišnosti.

Pokud by chtěli budoucí islámští manželé uzavřít manželskou smlouvu, neuzavíral by ji snoubenec se snoubenkou tak, jak je tomu v případě evropského typu manželství, ale uzavírala by se mezi zákonným zástupcem nevěsty (nejčastěji jejím otcem) a snoubencem.

Minimální věk uzavření manželství se jak v zemích islámu, tak v Evropě značně liší. Zákonem stanovený věk pro uzavření manželství v zemích Evropy je podrobně zpracováno v tabulce č. 3, pro islámské státy v tabulce č. 4 a pro země, kde je islám státním náboženstvím, v tabulce číslo 5. Všeobecně se však dá říci, že v Evropě je tento věk ustanoven dovršením 18 let. V islámských zemích a zemích, ve kterých je islám státním náboženstvím, tento věk většinou neklesá pod 16 let a ve většině případů je stanoven 18. rokem.

Pokud bychom chtěli uzavřít manželství například v České republice, mohli bychom to učinit například před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce aj. viz § 4, odst. 1 a 2 Zákona o rodině, anebo před duchovním státem registrované církve. V zemích islámu je tento obřad uzavírán před muslimským soudcem.

Ve všech zemích Evropy je monogamie jako jediný zákonem povolený svazek muže a ženy. V islámu je povolena polygamie, přesněji řečeno tetragynie. Znamená to, že jeden muž může mít současně za manželky 4 ženy. V některých státech, jako například v Turecku a Tunisku, je však polygamie zákonem zakázána.

Pokud by se manželé chtěli rozvést, tak ve většině evropských zemí je rozvod vykonán na základě soudního rozhodnutí. Pouze v Dánsku, Norsku, Nizozemsku, Portugalsku a Rusku se můžeme setkat s administrativním rozvodem, kde manželství zaniká zápisem do matriky. Pokud se v islámských státech chtějí rozvést muži, mohou 3x pronést zapuzovací formuli, přísahat, že se 4 měsíce zdrží pohlavního styku se svou ženou, nebo ji mohou propustit. Žena se může rozvést pouze prostřednictvím žádosti, kterou podá soudci. Další možností rozvodu je i vzájemná dohoda.

Tabulka 1: Odlišnosti evropských a islámských manželství

MANŽELSTVÍ		
	evropské země	islámské země
individuální výběr partnera	ano	ne - ve většině případů vybírají partnera rodiče
zasnoubení	ano	ano
předmanželská smlouva	ano - mezi manželi	ano - uzavírá se mezi ženichem a zákonným zástupcem nevěsty
min. věk k uzavření manželství	dosažením zletilosti (tj. ve většině případů 18 let), V Rumunsku a Maďarsku je to např. 18 let pro muže a 16 let pro ženy. V Polsku je věk upraven na 21 let pro muže a 18 let pro ženy. V ČR je výjimečně s povolením soudu je hranice snížena na 16 let	Šaría nestanovuje, ve většině zemí není nižší jak 16 let
uzavření manželství	V ČR např. starosta, místostarosta, pověřený člen zastupitelstva obce aj. viz § 4 Zákona o rodině, nebo duchovní státem registrované církve	muslimský soudce
druh manželství	monogamie	polygamie - tetragynie
rozvod	soudní rozhodnutí, administrativní rozvod	muži - pronesení zapuzovací formule (3x) propuštění ženy, přísaha, že se 4 měsíce zdrží pohlavního styku s manželkou ženy - musí o rozvod požádat soudce vzájemná dohoda

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Průměrný počet dětí na jednu ženu se v evropských státech pohybuje mezi jedním a dvěma, zatímco v islámských zemích připadají na jednu ženu v průměru děti 3 až 4. Z tohoto hlediska se v Evropě setkáváme s problémem vymírání, zatímco islámské rodiny, které splňují požadavek více jak dvou dětí pro udržení kontinuálního vývoje země, tento problém nemají.

Na výchově dětí se ve většině evropských rodin podílejí z větší nebo menší části oba rodiče. V islámských rodinách se o děti starají v předškolním věku pouze matky, nebo

jiné příbuzné. V pubertě zůstávají dívky vychovávány u matek a výchovu chlapců přebírá otec, či jiný mužský příbuzný.

Ekonomické zajištění spočívá ve většině rodin v Evropě převážně na muži. V islámských zemích zajišťuje veškerou finanční stránku rodiny muž. Pokud je ekonomicky výdělečná i žena, pak to, co si vydělá, nemusí odvádět do rodinného rozpočtu, ale nechá si tento příjem pro sebe.

Povinnost dětí se v evropských rodinách ve stáří postarat o rodiče vychází povětšinou ze zákona, avšak ve většině případů se tak děje především díky sociálnímu citění a vědomých citových vazbách. V islámských státech se obvykle nesetkáme se sociálním systémem, a proto jsou rodiče odkázáni pouze na obživu a pomoc od dětí. Tato povinnost postarat se o rodiče vychází především z Koránu, ale dozajista také z kulturních sociálních podmínek.

Tabulka 2: Odlišnosti v evropských a islámských rodinách

RODINA		
	evropské země	islámské země
průměrný počet dětí	1 až 2	3 až 4
výchova dětí	oba rodiče	převážně žena
ekonomické zajištění	z větší části muž	muž
povinnost starat se o rodiče	vychází ze zákona	vychází z Koránu

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

6. PŘÍKLAD Z PRAXE

Problémy spojené se stanovením nejnižší věkové hranice pro uzavírání sňatků nalezneme například v Jemenu.

Do roku 1990 byla stanovena hranice 15 let jako minimální věk pro uzavření manželství, ale parlament tento rok zákon zrušil. Podle nich by rodiče sami měli rozhodnout, kdy dceru provdají. Další snahy o stanovení věkové hranice byly v únoru

2009, kdy zákon stanovil minimální věk pro uzavření manželství na 17 let. Tento zákon byl ale zrušen a poslán zpět do parlamentu.

Tím, že zde dosud není stanovena věková hranice, je více než čtvrtina jemenských dívek provdána do 15 let.

V dubnu 2010 médií proběhl článek o 13 leté dívce z provincie Hajja. Ta 4 dni po dohodnuté svatbě s 23 letým mužem vykvrácela k smrti. Podle lékařské zprávy došlo při pohlavním styku k natržení pohlavních orgánů a následného vnitřního krvácení, kterému podlehla. Dívka byla provdána na základě dohody mezi dvěma muži vzít si navzájem své sestry, aby nemuseli platit drahé výkupné (*mahr*). (AHMED AL-HAJ, 2010)

7. ANALÝZA ZJIŠTĚNÉ PROBLEMATIKY S POUKAZEM NA SOUČASNÝ VÝVOJ

Pro analýzu zjištěné problematiky s poukazem na současný vývoj bylo použito elektronického dotazníkového šetření na skupině 308 respondentů. Anonymní sběr dat byl proveden v první polovině měsíce března. K finálnímu sestavení a úpravě dotazníku (viz. Příloha č. 11.3.) došlo na základě pilotáže, která byla provedena na nezávislém vzorku dotazovaných. Cílem dotazníkového šetření bylo zjištění, jaký názor a postoj zaujímá skupina respondentů k islámu, manželství, rodině a otázkám souvisejícím s touto problematikou. Skupině respondentů bylo položeno 21 otázek. Každá otázka byla vyhodnocena samostatně s použitím grafického zobrazení a slovního komentáře. Otázky a jejich vyhodnocení byly následující:

Otázka č. 1: Jaký je Váš vztah k islámu? (viz. Obrázek 1)

Podle níže uvedeného obrázku č. 1 vyplývá, že pouze 9,09% respondentů má k islámu spíše pozitivní, nebo pozitivní vztah. Negativní, či spíše negativní postoj zaujímá 45,13% dotazovaných a největší část (45,78%) zaujímá k tomuto náboženství neutrální postoj. Dle autora mohou mít tyto hodnoty závislost na otázkách č. 2 a č. 3 (viz. Obrázek 2

a 3) vzhledem k relativně nízké osobní zkušenosti s islámem, či znalosti nějakého muslima ve svém okolí.

Otázka č. 2: Máte s islámem osobní zkušenost? (viz. Obrázek 2)

Následující obrázek č. 2 ukazuje, že 81,49% respondentů nemá s islámem osobní zkušenost. Z toho je možné usuzovat, že Česká republika má stále ještě relativně pevné zázemí v křesťanské kultuře a islámské náboženství zde není tolik rozšířené.

Otázka č. 3: Znáte ve svém okolí nějakého muslima? (viz. Obrázek 3)

Z výsledku dotazníkového šetření vyplynul závěr, že přibližně jedna čtvrtina respondentů zná ve svém okolí nějakého muslima. V závislosti na věkové struktuře respondentů lze vyvodit domněnku, že se jedná převážně o studenty na středních, či vysokých školách.

Otázka č. 4: Jaký je Váš názor na včleňování islámské kultury do kultury ČR? (viz. Obrázek 4)

V rámci otázky ohledně názoru na včleňování islámské kultury do kultury ČR bylo zjištěno, že necelých 65% respondentů zastává ohledně této otázky záporný, či spíše záporný postoj. Neutrální názor převažoval přibližně v 25% odpovědích a pouze deset respondentů z celkového počtu 308 se s touto otázkou ztotožňuje kladně. Tento výsledek autor práce přikládá především zakořeněnému nacionalismu a sounáležitosti s původní křesťanskou kulturou země.

Otázka č. 5: Co podle Vás přikazuje islám muslimským manželkám? (viz. Obrázek 5)

Z výsledků výzkumu je patrné, že největší část respondentů zastává názor, že islám přikazuje manželkám zachovat manželovi věrnost, následuje tvrzení, že by se neměla

chovat vyzývavě a přiměřeně se oblékat. Přibližně 61% si také myslí, že jim je přikázáno poslouchat manžela na slovo. Podle cca 50% respondentů by si muslimské manželky měly zahalovat celé tělo, kromě nohou a dlaní. Jako předposlední se v dotazníkovém šetření objevovalo mínění, že nesmí mluvit s cizími muži. Nejméně frekventovaný úsudek pak byl výrok, který manželkám v islámu zakazuje rozvod. Dle autorových zpracovaných poznatků v teoretické části nelze na tuto otázku jednoznačně odpovědět z důvodu kulturních a náboženských odlišností v jednotlivých zemích.

Otázka č. 6: Myslíte si, že v islámské rodině existuje diskriminace? (viz. Obrázek 6)

Na otázku, zda si respondenti myslí, „že v islámské rodině existuje diskriminace“, odpovědělo „ano“ 77,27%. Na druhém místě s 17,87% figurovala odpověď „nevím“ a pouze podle necelých pěti procent se v islámské rodině s diskriminací nesetkáme. Převážně kladná odpověď je dle autora práce způsobena odlišnými rodinnými poměry, které při porovnání s evropským standardem, se kterým se v rodinách setkáme, působí z hlediska žen diskriminačně.

Otázka č. 7: Pokud si myslíte, že ANO, kde je podle Vás především zakotvena? (viz. Obrázek 7)

Z výzkumu vyplynul názor, že dle dotazovaných může za diskriminaci spíše kultura (55,02%) než islámské právo *Šari'ca* (26,1%). Necelých 19% pak vidí zdroj diskriminace v *Koránu*. Tento výsledek může být interpretován tak, že podle veřejnosti mají v islámských státech a rodinách tradice a kultura pevnější pouta a zázemí než zákony.

Otázka č. 8: **Umíte si představit, že byste měl/a vztah s muslimem/muslimkou?** (viz. Obrázek 8)

Výzkum prokazuje, že pouze 47 respondentů z celkového počtu 308, by si dokázali představit vztah s muslimem, nebo muslimkou. Dle autora to je způsobeno především odlišnou kulturou a zvyky, které s islámským náboženstvím úzce souvisí.

Otázka č. 9: **Kolik dětí má podle Vás průměrná islámská rodina?** (viz. Obrázek 9)

Z výzkumného šetření vyplývá, že dle cca 50% respondentů má průměrná islámská rodina tři, nebo čtyři děti. Necelých 37% pak zastává názor, že to je pět a více dětí. 10,06% dotazovaných si myslí, že islámská rodina má v průměru děti dvě a pouze necelá dvě procenta odpověděla, že je to dítě jedno. Dle vlastního zpracování autora (viz Tabulka 7) má průměrná islámská rodina ve vybraných zemích 3-4 děti. Dle Frouzové (2005) to je 5 až 6.

Otázka č. 10: **Jak by měl podle Vás vypadat/vypadá způsob spravování příjmů domácností v ČR?** (viz. Obrázek 10)

Na otázku, jak by měl vypadat, nebo vypadá způsob spravování příjmů domácností v ČR, odpovědělo 47,73% dotazovaných, že by se měly všechny peníze dát dohromady. Druhá početná skupina činící 42,21% si myslí, že by se měla dát dohromady část peněz. Zbýlá část respondentů by upřednostnila spravování peněz mužem, nebo ženou, případně oddělené hospodaření. Tyto hodnoty s ohledem na převažující věkovou strukturu respondentů mohou mít závislost na modelu spravování příjmů fungujícím u rodičů.

Otázka č. 11: **Jaké jsou podle Vás oblasti, ve kterých mohou mít páry v ČR vážné neshody?** (viz. Obrázek 11)

Z výsledků výzkumu vyplynul názor, že nejčastější oblastí, ve které mohou mít páry neshody je nevěra. Jako druhá nejzávažnější oblast neshod se ukázalo pití alkoholu,

kouření a návykové látky stejně tak, jako peníze. Poslední oblastí s nadpoloviční většinou jsou podle respondentů vztahy s rodiči a tchánem nebo tchýní. Podle 48,38% dotázaných mohou mít páry v ČR vážné neshody při výchově dětí. O příčku níže se s 38,31% umístily nesoulady v oblasti trávení volného času a domácích prací. Jako třetí nejméně závažný důvod partnerských neshod se vyskytuje sex. Náboženské vyznání jako oblast rozepří považuje 25,32% respondentů. Nejméně pravděpodobnou oblastí, ve které by se páry nemusely shodnout, jsou podle dotázaných vztahy s přáteli. Oblasti, které se ve výzkumu umístily na prvních dvou místech, jsou pak také jedněmi z nečastějších příčin rozvodu.

Otázka č. 12: **V manželství vidíte?** (viz. Obrázek 12)

Z dotazníkového šetření byla zjištěna skutečnost, že přesně polovina respondentů vidí v manželství spíše výhody. Výhody v manželství spatřuje 28,25%. Jako spíše nevýhodné považuje manželství necelých 18% a pouze 13 respondentů z 308 posuzuje manželství za nevýhodné. Výsledky, které byly zjištěny, poukazují na to, že ač v dnešní době končí rozvodem přibližně každé druhé manželství, tak necelých 79% respondentů v manželství vidí spíše výhody, nebo výhody.

Otázka č. 13: **V manželství vidíte výhody?** (viz. Obrázek 13)

V rámci otázky ohledně výhod v manželství viděli respondenti výhodu především ve vhodném prostředí pro výchovu dětí. Bezpečné zázemí v manželství vidí 38,39% a pro necelých 11% jsou pak důležité právní záruky. Materiální jistotu jako výhodu považuje 3,13% dotázaných. Po dvou respondentech uvedlo jako výhodu lásku anebo „nic“. Ostatní odpovědi činily 4%. Dle názoru autora může být odpověď výhody manželství jako nejvhodnějším prostředím pro výchovu dětí způsobeno negativní zkušeností s neúplnou rodinou, ve které respondenti vyrůstali.

Otázka č. 14: **V manželství vidíte nevýhody?** (viz. Obrázek 14)

Jako největší nevýhodu manželského svazku považují respondenti ztížený rozchod (necelých 35%). Omezení osobní svobody pak v manželství spatřuje cca 27%. Právní závazky k manželovi nebo manželce pokládá v manželství za nevýhodné 23,81%. Nevýhodu v nedobrovolném trvání soužití pak konstatují 3,17% dotázaných. Vlastní odpověď uvedlo 7 respondentů. Dle autora práce se na prvním místě umístila nevýhoda ve ztíženém rozchodu především díky problematice rozvodového řízení, majetkovém vypořádání a psychické zátěži.

Otázka č. 15: **Na výchově dětí by se měl podílet?** (viz. Obrázek 15)

Celých 95,45% respondentů odpovědělo, že na výchově dětí by se měli podílet oba rodiče stejně a pouze 4,55% dotázaných zastává názor, že by to měla být převážně matka. Dle autora práce je to způsobeno především rozvojem společnosti a přerodu dříve zakořeněného názoru, že otec živí rodinu a matka vychovává potomky.

Otázka č. 16: **Kdo by měl mít v rodině rozhodující vliv?** (viz. Obrázek 16)

Výsledky výzkumu ukazují, že v rodině by podle cca 50% dotazovaných měli mít oba partneři stejný vliv, co se rozhodování týče. Necelých 40% zastává názor, že rozhodující vliv by měl mít muž a pouze 9,74% si myslí, že by to měla být žena. Tyto výsledky jasně ukazují, že doby, ve kterých měl v rodinách muž rozhodující vliv, ustupují a začíná převládat spíše „demokratické“ uspořádání.

Otázka č. 17: **Kdo by měl po ekonomické stránce zajistit rodinu?** (viz. Obrázek 17)

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá názor, že po ekonomické stránce by měl rodinu zajistit především muž (60,06%). Oba stejně by to pak měli být v cca 40%. Pouze dva respondenti uvedli, že rodinu by po ekonomické stránce měla zajistit žena. Poměrně silné zastoupení názoru, že na ekonomickém zajištění rodiny by se měli oba partneři

podílet stejně, autor vysvětluje současnou větší emancipací žen a s tím související úpadek role muže jako živitele rodiny.

Otázka č. 18: **Kolik dětí plánujete?** (viz. Obrázek 18)

Na otázku „kolik dětí plánujete“ odpovědělo 60,39% respondentů, že plánují děti dvě. Na druhém místě se se značným odstupem (16,23%) umístil plán mít děti tři. Jedno dítě si plánuje pořídit 11,04% dotázaných a 7,47% pak žádné dítě neplánuje. Více jak tři děti by chtělo mít 15 respondentů. Lze usoudit, že převážná většina dotázaných (81,49%) plánuje dvě a více dětí, čímž by se mohl zvednout dosavadní trend cca 1,5 dítěte na ženu a dosáhnout tak hodnoty minimálně 2,1 potomků na ženu potřebné k zachování populace.

Otázka č. 19: **Stav** (viz. Obrázek 19)

Výsledky výzkumu ukazují, že 46,1% dotázaných je svobodných. Zbylá část respondentů má přítelkyni nebo přítele (22,73%), s někým chodí (12,01%), žije s přítelkyní nebo přítelem (10,06%), nebo žijí v manželství (9,09%).

Otázka č. 20, 21: **Pohlaví, věk** (viz. Obrázek 20, 21)

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 191 žen a 117 mužů. Nejpočetnější věková kategorie respondentů byla 19 – 24 let (57,79%). Po ní s 25% následovala skupina 15 až 18 let. Soubor dotázaných ve věku 25 až 30 let činil 6,49%. Vzorek odpovídajících ve věku 41 a více let byl zastoupen 5,84%. Nejméně zastoupená pak byla kategorie s 4,87% ve věku 30 až 40 let. Nejvíce na dotazník odpovídali mladí lidé do 30 let. Pravděpodobně z toho důvodu, že otázka manželství a rodiny je pro ně aktuálnější, než pro starší věkové kategorie.

8. LITERÁRNÍ REŠERŠE

Viz kapitoly 3 až 5.

9. ZÁVĚR

Manželství a rodina provází lidskou společnost již od počátků jejího historického vývoje. Každá země a kultura má s tímto institutem spojeny jiné zákony, zvyky a tradice. Přestože se jednotlivé státy mohou lišit ve způsobu uzavírání sňatků a v jejich zániku, můžeme všeobecně říci, že každý člověk, který hodlá vstoupit do manželství, by měl toto své rozhodnutí důkladně zvážit. Samotným uzavřením manželství totiž vzniká celá řada práv a povinností vůči druhému partnerovi a následně i k dětem.

Při zmapování a popisu právní úpravy manželství došel autor k závěru, že jednotlivé právní úpravy manželství v evropských státech se od sebe nijak výrazně neliší. Je to dáno především skutečností, že evropská kultura vychází z křesťanských kořenů. Co se týče uzavření manželství, tak právě díky křesťanskému vlivu je pro všechny evropské země charakteristické, že jedinou uznávanou formou je monogamní manželství mezi mužem a ženou. To vzniká na základě dobrovolného prohlášení snoubenců před orgánem pověřeným vést matriky, anebo před orgánem registrované církve, či náboženské společnosti za přítomnosti dvou svědků. Jako neplatné bude považováno manželství, které bylo uzavřeno v případě nedostatku věku, duševní choroby, určitého stupně příbuzenství, či vady právního úkonu.

Manželství nejčastěji zaniká smrtí jednoho z manželů, nebo rozvodem. Dalším, již méně častým případem, pak může být prohlášení za mrtvého. Manželství v těchto případech zaniká dnem, kdy rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého nabude právní moci.

V dnešní době se stává rozvod tím nejčastějším řešením, jak v manželství vyřešit vzniklé problémy. V evropských právních úpravách se v podstatě můžeme setkat se třemi způsoby rozvodu. A to rozvodu manželství na základě viny, na základě rozvratu a na základě dohody manželů. Dalším případem je rozvod s tvrdostní klauzulí, ve kterém soud

toto manželství nerozvede, existují-li mimořádné okolnosti svědčící ve prospěch zachování tohoto manželství. Tato ochrana však není absolutní. Jestliže má dojít k rozvodu manželství, ve kterém jsou nezletilé děti, pak k nim musí být nejprve upraveny poměry.

Muž a žena disponují v manželství stejnými právy a povinnostmi. O uspokojování potřeb rodiny jsou povinni pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Manželé mají mezi sebou taktéž vzájemnou vyživovací povinnost a jsou povinni společně pečovat o děti ať už vlastní, nebo nevlastní. Vzhledem k ustanovení, že oba rodiče mají k dítěti stejná práva a povinnosti, můžeme tyto povinnosti rodičů položit do jedné roviny s oprávněními dítěte.

Při uzavírání sňatků v islámském světě nezřídka dochází k situacím, že svým dětem vybírají partnery rodiče. Muži si kromě muslimky mohou vzít křesťanku, či židovku. Ženy však takové právo nemají. Islámské právo *Šari'a* nestanovuje nejnižší věk potřebný k uzavření sňatku, avšak většina islámských zemí tuto hranici má. Manželství se uzavírá zpravidla písemnou smlouvou mezi ženichem a zákonným zástupcem nevěsty za přítomnosti dvou plnoprávných svědků. Hlavním vykonavatelem obřadu je *kádí*, neboli muslimský soudce. Jednou z nejpodstatnějších částí smlouvy je výkupné (*mahr*). To je rozděleno na dvě části. První je zaplacená před svatbou. Druhá část nevěstě připadne v případě, že ji později manžel zapudí. Šari'atské právo dovoluje mužům mít zároveň až čtyři manželky. Souhlas s tímto typem manželství můžeme nalézt i v *Koránu*. Tento svazek je zde však podmíněn požadavkem chovat se ke všem manželkám spravedlivě. Tuto podmínku pak současní reformisté vykládají jako faktický zákaz mnohoženství. Přes fakt, že muslimská manželství mohou být polygamní, lze všeobecně říci, že v moderních islámských společnostech je polygamie chápána jako nepřijatelná a většina muslimů zastává názor, že manželství by měla být monogamní. V některých islámských zemích je tento typ svazku dokonce zákonem zakázán.

Manželství může zaniknout úmrtím, rozvodem, vykoupením se z manželství, nebo prohlášením soudce, že je sňatek neplatný. Rozvod má nejčastěji podobu zapuzení, nebo propuštění ženy manželem.

Ve většině islámských států je stále ještě převládajícím typem rodiny velkorodina s pěti nebo šesti dětmi. Výchova dětí v tomto typu rodin je pak záležitostí nejenom rodičů, ale i babičky, sester manžela a manželky jeho bratrů. Dívky a chlapci jsou společně

vychováni, dokud se nepřiblíží puberta. Poté jsou nepříbuzní chlapci a dívky odděleni. Podle tradic je prostor mimo dům určen především mužům, jejichž úkolem je vydělat dostatek peněz, a ženám připadá prostor vnitřní. Od nich se očekává především starost o děti a o chod domácnosti. Hlavním úkolem ženy je přispívat k pohodlí a blahu svého muže a být dobrou matkou. Manžel by se měl naopak starat o manželčino zaopatření. Náboženskou povinností a zodpovědností dětí vůči rodičům je především poskytování pomoci, podpory a výživy, stejně jako snaha jim co nejvíce zpříjemnit život.

Praktická část, která byla zpracována formou dotazníkového šetření, přinesla několik zjištění. Mezi ně patří například to, že k islámu má kladný nebo spíše kladný vztah pouze cca 9% dotázaných. Přibližně stejné procento respondentů by kladně hodnotilo začleňování islámské kultury do kultury ČR. Tyto odpovědi mají dozajista co dočinění i s tím, že skoro 85% dotázaných by si nedokázalo představit vztah s muslimem, nebo muslimkou. Zajímavé je také zjištění, že nadpoloviční většina respondentů si myslí, že diskriminace v islámské rodině je zakotvena především v kultuře a ne například v právu, či Koránu. Skoro 90% dotázaných odpovědělo, že co se týče spravování příjmů domácností, měly by se všechny, nebo část peněz dát dohromady. Pouze dva respondenti z celkového počtu 308 odpověděli, že po ekonomické stránce by měla rodinu zajistit žena. Nezanedbatelné a překvapivé je nadále zjištění, že přes 80% dotázaných uvedlo, že si plánuje pořídit dvě a více dětí, což i přes fakt, že se jedná pouze o plán, může v budoucnosti vyústit ve zvýšení úhrnné plodnosti ze současných cca 1,5 dítěte na jednu ženu na hranici 2,1 dítěte na ženu, která je nutná pro zachování populace. Nejzajímavějším poznatkem, který dle autora z dotazníkového vyšel, je ten, že ač v dnešní době převažuje trend volných vztahů, stále se snižuje počet uzavřených manželství a roste procento rozvodů, tak více jak $\frac{3}{4}$ respondentů v manželství spatřuje spíše výhodu, či výhodu.

10. SEZNAM LITERATURY

Publikace

- (1) 'ABD AL-'ÁTÍ, H. *Zaostřeno na islám*. nové přepracované a opravené vydání. Praha: Islámská nadace, 2010. 203 s. ISBN: 978-80-904373-6-4.
- (2) CROFTER, W. *Velká kniha islámu*. 1. vydání. Čechtice: BVD, 2006. 242 s. ISBN: 80-903754-0-5.
- (3) DENNY, F. M. *Islám a muslimská obec*. 2. vydání. Praha: Prostor, 1990. 200 s. ISBN: 80-85190-96-6.
- (4) FLEISSIG, J., BAHBOUH. CH. *Malá encyklopedie islámu*. 1. vydání. Praha: Dar ibn Rushd. 1993. 188 s. ISBN: 80-900767-3-4.
- (5) FROUZOVÁ, M. *Mříže v ráji: Muslimské ženy v Evropě*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2006. 173 s. ISBN: 80-7021-847-9.
- (6) FROUZOVÁ, M. *Závoj a džíny: ženy v islámském světě*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2005. 208 s. ISBN: 80-7021-776-6.
- (7) GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. ISBN: 80-7106-396-7.
- (8) HOLUB, M. a kol. *Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisící: podle stavu k 1.9.2007*. 8. vydání. Praha: Linde. 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.
- (9) HRBEK, I. *Korán*. 6. vydání. Praha: Odeon, 1991. 794 s. ISBN: 80-207-0444-2.
- (10) HRUŠÁKOVÁ, M. *Sňatek a paragrafy*. 1. vydání. Brno: Computer Press. 2001. 86 s. ISBN: 80-7226-396-X.
- (11) HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006. 400 s. ISBN: 80-7239-192-5.
- (12) HÝSEK, R. *Lidská práva v islámu*. 1. vydání. Praha: Islámská nadace, 2006. 47 s. ISBN: 80-903196-2-9.

- (13) KNOTOVÁ-ČAPKOVÁ, B. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2008. 356 s. ISBN: 978-80-7185-890-4.
- (14) KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1991. 296 s. ISBN: 80-7021-125-3.
- (15) KŘIKAVOVÁ, A. MENDEL. M., MÜLLER, Z., *Islám, ideál a skutečnost*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1990. 368 s. ISBN: 80-7038-012-8.
- (16) OSTŘANSKÝ, B. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. 1. vydání. Praha: Libri. 2009. 255 s. ISBN: 978-80-7277-404-3.
- (17) PÁVEK, F. *Manželství očima soudce*. 2. vydání. Praha: Svoboda. 1967. 284 s. ISBN: 25-068-67.
- (18) PIKOLA, P. a kol. *Základy veřejného a soukromého práva*. 1. vydání. Praha: ČZU. 2008. 222 s. ISBN: 978-80-213-1769-7.
- (19) SPENCER, R. *Islám bez závoje*. 1. vydání. Praha: Triton, 2006. 236 s. ISBN: 80-7254-761-5.
- (20) TUREČEK, B. *Světla a stíny ISLÁMU*. 1. vydání. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2007. 216 s. ISBN: 978-80-242-1909-7.
- (21) VESELÁ, R. a kol. *Rodina a rodinné právo – historie, současnost a perspektivy*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 283 s. ISBN: 80-86432-93-9.

Internetové zdroje

- (1) AHMED AL-HAJ. *13 year old Yemeni bride dies of bleeding* [online]. 4. 8. 2010 [cit. 2011-25-02]. <http://www.huffingtonpost.com/2010/04/08/13-year-old-yemeni-bride_n_530349.html>.

- (2) EUROSTAT. *Total fertility rate* [online]. 11. 3. 2010 [cit. 2011-15-03]. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde220&plugin=0>>.
- (3) GAPMINDER. *Children per woman* [online]. 21. 9. 2010 [cit. 2011-15-03]. <<http://www.gapminder.org/data/documentation/gd008/>>.
- (4) *Islamic dictionary* [online]. 2011 [cit. 2011-18-02]. <<http://www.islamic-dictionary.com/>>.
- (5) TŮMOVÁ, V. M. *Muslimská svatba - objevte tajemné islámské rituály* [online]. 16. 9. 2009 [cit. 2010-09-09]. <<http://www.svatba.cz/magazin/ostatni-10/muslimska-svatba-138/>>.
- (6) UNdata, *Legal age for marriage* [online]. 2010 [cit. 2011-15-03]. <<http://data.un.org/DocumentData.aspx?id=210>>.

Právní předpisy

- (1) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Ostrava: Sagit, 2010. 160 s. ISBN: 978-80-7208-797-6.

11. Přílohy

11.1. *Seznam tabulek a obrázků*

Tabulka 1: Odlišnosti evropských a islámských manželství	44
Tabulka 2: Odlišnosti v evropských a islámských rodinách.....	45
Tabulka 3: Minimální věk pro uzavření manželství v evropských zemích	67
Tabulka 4: Minimální věk pro uzavření manželství v islámských státech	68
Tabulka 5: Minimální věk pro uzavření manželství ve státech, v nichž je islám státním náboženstvím	68
Tabulka 6: Úhrnná plodnost ve vybraných evropských státech	69
Tabulka 7: Úhrnná plodnost v islámských zemích a státech, v nichž je islám státním náboženstvím	69
Obrázek 1: Graf vztahu respondentů k islámu.....	71
Obrázek 2: Graf osobní zkušenosti respondentů s islámem	71
Obrázek 3: Graf znalosti muslima v okolí	72
Obrázek 4: Graf názoru respondentů na včleňování islámské kultury do kultury ČR	72
Obrázek 5: Graf názorů na přikazované chování islámským manželkám	73
Obrázek 6: Graf názorů na diskriminaci v islámské rodině.....	73
Obrázek 7: Graf názorů na zdroj diskriminace v islámské rodině.....	74
Obrázek 8: Graf o mínění potenciálního vztahu s muslimem/kou	74
Obrázek 9: Graf představ o průměrném počtu dětí v islámské rodině	75
Obrázek 10: Graf postojů na spravování příjmů domácností v ČR.....	75

Obrázek 11: Graf možných oblastí neshod párů v ČR	76
Obrázek 12: Graf pohledu na manželství	76
Obrázek 13: Graf postojů k výhodám manželství	77
Obrázek 14: Graf o mínění nevýhod v manželství	77
Obrázek 15: Graf postoje k výchově dětí	78
Obrázek 16: Graf mínění o rozhodujícím vlivu v manželství	78
Obrázek 17: Graf názorů ohledně zajištění rodiny	79
Obrázek 18: Graf plánovaného počtu dětí	79
Obrázek 19: Graf stavu respondentů	80
Obrázek 20: Graf struktury pohlaví respondentů	80
Obrázek 21: Graf věkové struktury respondentů	81

11.2. *Slovník použitých pojmů*

Alláh – bůh, který je východiskem, středem a smyslem věrouky islámu (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 16).

‘idda – čas, během kterého se žena nesmí znovu vdát. Tato doba slouží k tomu, aby se zjistilo, zda není těhotná. Pokud by se zjistilo, že těhotná je, tato doba by trvala až do porodu, pokud ne, tak obvykle trvá 4 měsíce. Pokud se ženě v *‘iddě* narodí dítě, má na něj náro muž, který jí zapudil (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 122).

Kádí – muslimský soudce (KŘIKAVOVÁ, MENDEL, MÜLLER, 1990, s. 194).

Korán – svaté písmo islámu. Sbírká zjevení, které Muhammadovi přinášel anděl Džibríl během 22 let. Definitivní podobu získal v letech 644 – 656. Korán se dělí na 114 sūr (kapitol). Sūry se dále dělí na áje (verše) (FLEISSIG, BAHBOUH, 1993, s. 80; OSTŘANSKÝ, 2009, s. 110).

Mahr – Jedná se zpravidla o peněžní dar, který obdrží nevěsta. Bývá rozdělen na dvě části. Jedna bývá vyplacena před svatbou a druhá v případě rozvodu (Islamic dictionary, 2011).

Mahram – mužský příbuzný, kterého si muslimka nemůže vzít. Do této skupiny spadá například bratr nebo otec. Žena má dovoleno chodit před těmito rodinnými příslušníky bez hijábu. Pokud chce žena cestovat na delší vzdálenost, je nezbytné, aby s ní jel Mahram (Islamic dictionary, 2011).

Makrúh – něco, co je nežádoucí, zavrženíhodné. To, co není přímo zakázáno, ale nemělo by se dít (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 238).

Muhammad (Muhamad, Mohammed, Mohamed) = Prorok islámu. Při meditaci na hoře Hírá poblíž Mekky se mu poprvé zjevil anděl a sdělil mu proroctví, které obsahuje nejstarší súra Koránu. Anděl se mu zjevoval asi po dobu 20 let, a sděloval mu zjevení, která jsou obsažena v Koránu. Prorok se zprvu nepovažoval za nositele náboženství, ale za nositele dobré zvěsti, ale i varování (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 138).

Mut^{ʿa} – doslova se dá přeložit jako rozkoš. Mut^{ʿa} se nazývají dočasná manželství, která jsou specifikou pro Šíity (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 240).

Súra – kapitola v Koránu. Dále se dělí na áje (verše) (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 110).

Šarīʿa – islámské právo. V nejobecnější rovině ji můžeme dělit na 2 kategorie: *ʿibádát* a *muʿámalát*. V kategorii *ʿibádát* je zahrnuto vše, co je mezi člověkem a bohem. *Muʿámalát* stanovuje pravidla pro mezilidské vztahy (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 193).

Taláq – rozvod, doslova zapuzení (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 122).

Walí – zástupce nevěsty. Nejčastěji to je její otec, nebo jiný mužský příbuzný z otcovy strany (OSTŘANSKÝ, 2009, s. 121)

11.3. Vzor dotazníku

Vážení respondenti,

Ráda bych Vás poprosila o vyplnění dotazníku, který je součástí praktické části bakalářské práce na téma: Právní problematika evropského a islámského náhledu na manželství a rodinu. Dovoluji si Vás požádat o uvedení pravdivých odpovědí, které přímo odrážejí vaše pocity a názory. Dotazník je čistě anonymní záležitostí a nikdo nemá možnost nahlédnout do Vámi vyplněných odpovědí. Pokud není uvedeno jinak, prosím o vyplnění pouze jedné odpovědi.

1. Jaký je Váš vztah k islámu?

- kladný
- spíše kladný
- neutrální
- spíše záporný
- záporný

2. Máte s islámem osobní zkušenost?

- ano
- ne

3. Znáte ve svém okolí nějakého muslima?

- ano
- ne

4. Jaký je Váš názor na včleňování islámské kultury do kultury ČR?

- kladný
- spíše kladný
- neutrální

- spíše záporný
- záporný

5. **Co podle Vás přikazuje islám muslimským manželkám?** (můžete uvést více možností)

- zachovat manželovi věrnost
- nechovat se vyzývavě a přiměřeně se oblékat
- poslouchat manžela na slovo
- zahalovat si celé tělo kromě nohou a dlaní
- nemluvit s cizími muži
- nerozvádět se

6. **Myslíte si, že v islámské rodině existuje diskriminace?**

- ano
- ne
- nevím

7. **Pokud si myslíte, že ANO, kde je podle Vás především zakotvena?**

- v kultuře
- v islámském právu Šaria
- v Koránu

8. **Umíte si představit, že byste měl/a vztah s muslimem/muslimkou?**

- ano
- ne

9. **Kolik dětí má podle Vás průměrná islámská rodina?**

- 1
- 2
- 3

- 4
- 5
- více

10. Jak by podle Vás měl vypadat/vypadá způsob spravování příjmů domácnosti v ČR?

- všechny peníze se dají dohromady
- část peněz se dá dohromady
- všechny peníze spravuje muž
- každý hospodaří odděleně
- všechny peníze spravuje žena

11. Jaké jsou podle Vás oblasti, ve kterých mohou mít páry v ČR vážné neshody?

(můžete uvést více možností)

- nevěra
- pití alkoholu/kouření/návykové látky
- peníze
- vztahy s rodiči/tchánem a tchýní
- výchova dětí
- rozhodnutí mít děti
- trávení volného času
- domácí práce
- sex
- náboženské vyznání
- vztah s přáteli

12. V manželství vidíte:

- spíše výhody *(pokračujte otázkou 13)*
- výhody *(pokračujte otázkou 13)*
- spíše nevýhody *(pokračujte otázkou 14)*

- nevýhody *(pokračujte otázkou 14)*

13. V manželství vidíte výhody: (můžete napsat vlastní odpověď)

- nejvhodnější prostředí pro výchovu dětí
 bezpečné zázemí
 právní záruky
 materiální jistota
 láska
 nic

14. V manželství vidíte nevýhody: (můžete napsat vlastní odpověď)

- ztížený rozchod
 omezení osobní svobody
 právní závazky k manželovi/ce
 nedobrovolné trvání v soužití
 vše výše uvedené

15. Na výchově dětí by se měl podílet:

- oba stejně
 převážně otec
 převážně matka

16. Kdo by měl mít v rodině rozhodující vliv?

- oba stejně
 muž
 žena

17. Kdo by měl po ekonomické stránce zajistit rodinu?

- muž
- žena
- oba stejně

18. Kolik dětí plánujete?

- 0
- 1
- 2
- 3
- více

19. Stav:

- svobodný/á
- mám přítelkyni/přítele
- chodím s někým
- žiji s přítelkyní/přítelem
- ženatý/vdaná

20. Pohlaví:

- muž
- žena

21. Věk:

- 15 – 18
- 19 – 24
- 25 – 30
- 31 – 40
- 41 a více

11.4. Tabulky

Tabulka 3: Minimální věk pro uzavření manželství v evropských zemích

evropské země	minimální věk pro uzavření manželství			výjimky			
	ženy		muži	ženy		muži	
Albánie	-		-	-		-	
Andorra	16		16				
Belgie	18		18				
Bělorusko	18		18	15	a	15	a
Bosna a Hercegovina	18		18	16	a,f	16	a,f
Bulharsko	18		18	16	b	16	b
Černá Hora	-		-	-		-	
Česká republika	18		18	17	b	17	b
Dánsko	18		18		k		k
Estonsko	18		18	15	b	15	b
Finsko	18		18				
Francie	18		18				
Chorvatsko	18		18	16	a,f	16	a,f
Irsko	-		-	-		-	
Island	18		18				
Itálie	18		18	16	b	16	b
Lichtenštejnsko	18		18	<18	b	<18	b
Litva	18		18	14	b	14	b
Lotyšsko	18		18	16		16	
Lucembursko	16		18				
Maďarsko	18		18	16	b	16	b
Makedonie	-		-	-		-	
Malta	18		18	16	b	16	b
Moldavsko	-		-	-		-	
Monako	-		-	-		-	
Německo	18		18	16	b	16	b
Nizozemsko	18		18	16	b	16	b
Norsko	18		18	<18	aa	<18	aa
Polsko	18		21	16	dd	18	dd
Portugalsko	18		18	16	b	16	b
Rakousko	18		18	16	b	16	b
Rumunsko	16		18	15	a		
Rusko	18		18				
Řecko	18	o	18				
San Marino	18		18	16	b	16	b
Slovensko	18		18				
Slovinsko	18		18				
Srbsko	18		18	16	f	16	f
Španělsko	18		18	12	b	16	b
Švédsko	18		18				
Švýcarsko	18		18				

Turecko	17		17		jj		jj
Ukrajina	17		18	14	f	14	f
Vatikán	-		-	-		-	
Velká Británie	18		18	16	b	16	b

Zdroj: *Legal Age for Marriage, 2010*

Tabulka 4: Minimální věk pro uzavření manželství v islámských státech

	minimální věk pro uzavření manželství			výjimky			
	ženy		muži	ženy		muži	
islámské státy							
Afghánistán	-		-	-		-	
Bahrajn	-		-	-		-	
Írán	15	r	18				
Mauritánie	18		18				
Somálsko	-		-	-		-	
Omán	18		18				
Pákistán	16		18				
Jemen	15		15		nn		nn
Saúdská Arábie	-		-	17	b	20	b

Zdroj: *Legal Age for Marriage, 2010*

Tabulka 5: Minimální věk pro uzavření manželství ve státech, v nichž je islám státním náboženstvím

	minimální věk pro uzavření manželství				výjimky			
	ženy		muži		ženy		muži	
Státy, v nichž je islám státním náboženstvím								
Alžírsko	18		21					
Bangladéš	18		21					
Egypt	-		-		16	b	18	b
Irák	18		18		16	b	16	b
Kuvajt	15	s	17					
Libye	-		-		-		-	
Malajsie	18		18		<18	u	<18	u
Maledivy	-	v	-	v				
Maroko	18		18		<18	x		
Katar	-		-		-		-	
Tunisko	20		20		17	b		
Spojené arabské emiráty	-		-		-		-	

Zdroj: *Legal Age for Marriage, 2010*

Tabulka 6: Úhrnná plodnost ve vybraných evropských státech

Úhrnná plodnost	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Česká republika	1,13	1,14	1,14	1,17	1,18	1,23	1,28	1,33	1,44	1,5	1,49
Belgie	1,62	1,67	-	-	1,66	1,72	1,76	1,8	1,82	1,86	1,84
Dánsko	1,73	1,77	1,74	1,72	1,76	1,78	1,8	1,85	1,84	1,89	1,84
Francie	1,81	1,89	1,9	1,88	1,89	1,92	1,94	2	1,98	2,01	2
Německo	-	1,38	1,35	1,34	1,34	1,36	1,34	1,33	1,37	1,38	1,36
Norsko	1,85	1,85	1,78	1,75	1,8	1,83	1,84	1,9	1,9	1,96	1,98
Švédsko	1,5	1,54	1,57	1,65	1,71	1,75	1,77	1,85	1,88	1,91	1,94
Velká Británie	1,68	1,64	1,63	1,64	1,71	1,77	1,78	1,84	1,9	1,96	-

Zdroj: Total fertility rate, 2011

Tabulka 7: Úhrnná plodnost v islámských zemích a státech, v nichž je islám státním náboženstvím

Úhrnná plodnost	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
islámské země	Afgánistán	7,85	7,73	7,59	7,44	7,28	7,12	6,97	6,84	6,71	6,6	6,51
	Bahrajn	2,66	2,6	2,55	2,51	2,47	2,43	2,39	2,35	2,31	2,27	2,23
	Írán	2,32	2,22	2,15	2,1	2,05	2	1,95	1,9	1,85	1,81	1,78
	Mauritánie	5,17	5,09	5,02	4,94	4,86	4,79	4,71	4,64	4,56	4,47	4,39
	Somálsko	6,5	6,51	6,51	6,5	6,5	6,49	6,47	6,45	6,42	6,39	6,35
	Omán	4,68	4,41	4,16	3,92	3,71	3,52	3,36	3,23	3,13	3,05	2,98
	Pákistán	4,8	4,69	4,58	4,48	4,39	4,3	4,21	4,12	4,04	3,96	3,87
	Jemen	6,46	6,29	6,13	5,98	5,84	5,71	5,59	5,47	5,35	5,22	5,1
	Saudská Arábie	4,37	4,2	4,04	3,88	3,73	3,59	3,45	3,33	3,22	3,12	3,04
Státy, v nichž je islám státním náboženstvím	Alžírsko	2,72	2,62	2,56	2,52	2,48	2,46	2,43	2,41	2,39	2,36	2,34
	Bangladéš	3,14	3,03	2,93	2,84	2,74	2,64	2,55	2,47	2,4	2,34	2,29
	Egypt	3,38	3,32	3,25	3,19	3,13	3,07	3,01	2,96	2,91	2,86	2,82
	Irák	5,17	5,02	4,87	4,73	4,59	4,46	4,35	4,24	4,15	4,05	3,96
	Kuvajt	2,49	2,42	2,36	2,31	2,28	2,25	2,22	2,2	2,18	2,17	2,15
	Libye	3,26	3,19	3,12	3,05	2,99	2,93	2,87	2,81	2,75	2,7	2,64
	Malajsie	3,02	2,97	2,92	2,87	2,82	2,77	2,72	2,66	2,61	2,56	2,51
	Maledivy	3,04	2,8	2,6	2,45	2,32	2,22	2,15	2,09	2,05	2,02	2
	Maroko	2,8	2,7	2,62	2,55	2,5	2,46	2,42	2,4	2,37	2,35	2,33
	Katar	3,23	3,13	3,03	2,94	2,84	2,75	2,65	2,56	2,48	2,41	2,36
	Tunisko	2,17	2,09	2,03	1,98	1,94	1,91	1,89	1,87	1,86	1,85	1,84
	Spojené arabské emiráty	2,8	2,7	2,6	2,5	2,39	2,29	2,19	2,09	2,01	1,94	1,9

Zdroj: Total fertility rate, 2011

Seznam zkratek použitých v tabulce 3 až 6

- data nejsou dostupná
- a za zvláštních okolností
- b za souhlasu rodičů
- f požaduje se povolení od civilního soudu
- k pokud je osobě méně jak 18 let, může dánský komisař udělit výjimku a povolit sňatek
- o soud je oprávněn povolit sňatek nezletilých druhů za výjimečných okolností
- r sňatek ženy se povoluje až po pubertě, ale se souhlasem rodičů
- s požaduje se souhlas zástupce budoucí manželky
- u Ženy, které dosáhly věku 16 let, se mohou vdát, pokud předem získají povolení od ministra spravedlnosti příslušného státu. Muslimové - ženy mladší 16 let a muži mladší 18 let mohou uzavřít manželství pouze po předchozím povolení Syrského soudu (převážně v Malajsii).
- v Není stanovena žádná minimální hranice pro uzavření manželství. Osoba může vstoupit do manželství, jakmile vstoupí do puberty, ale vládní politika striktně odrazuje od sňatků pod 16 let.
- x Speciální povolení k sňatku může členovi domácnosti, který ještě nedosáhl věku 18 let, udělit rodinná rada.
- aa podléhá povolení od úřadů
- dd vyžaduje povolení opatrovnického soudu
- nn Založena na zletilosti. Manželství nemůže být smluvně dohodnuto mimo případy, kdy sňatek přináší jasné výhody.

11.5. Obrázky

Obrázek 1: Graf vztahu respondentů k islámu

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 2: Graf osobní zkušenosti respondentů s islámem

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 3: Graf znalosti muslima v okolí

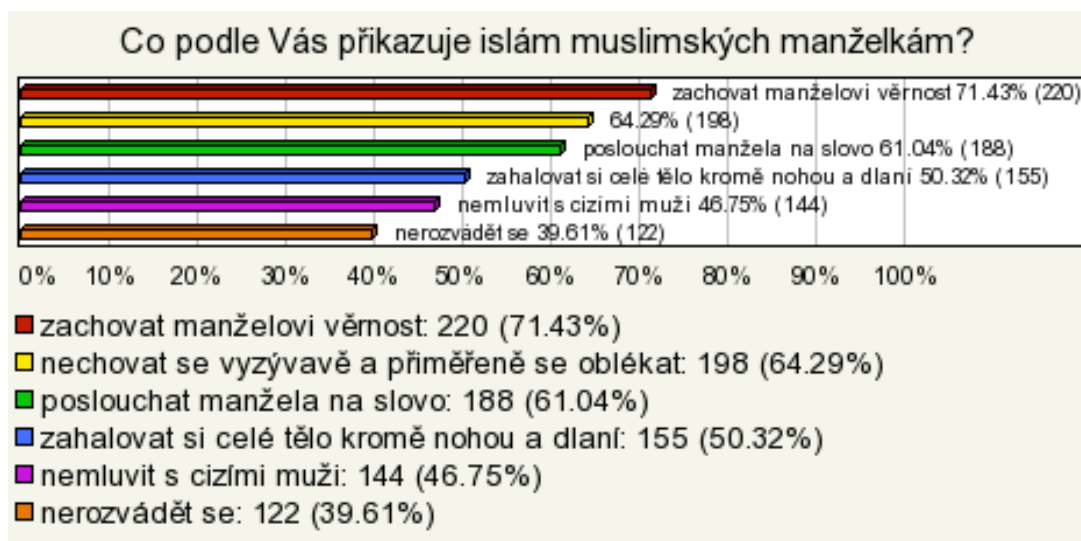
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 4: Graf názoru respondentů na včleňování islámské kultury do kultury ČR

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 5: Graf názorů na příkazované chování islámským manželkám

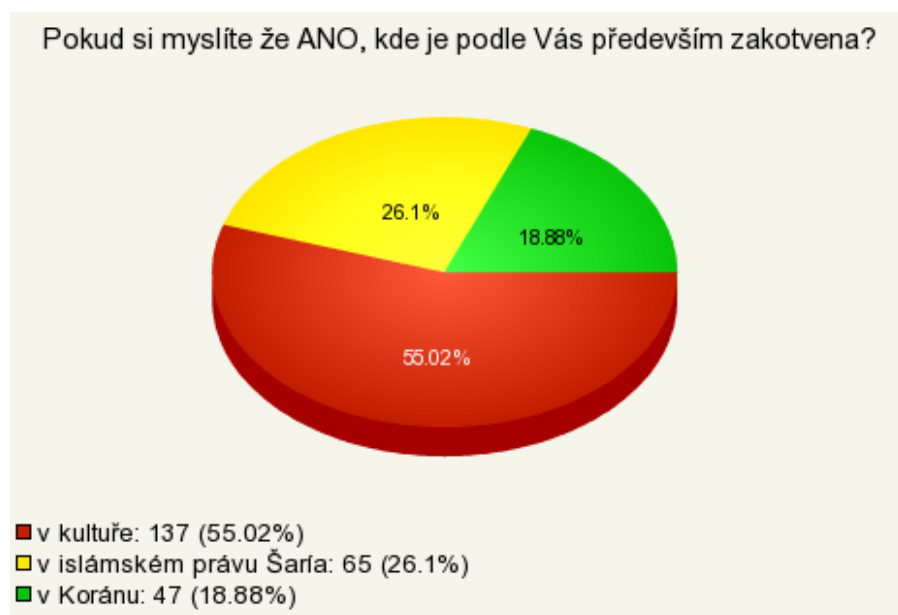
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 6: Graf názorů na diskriminaci v islámské rodině

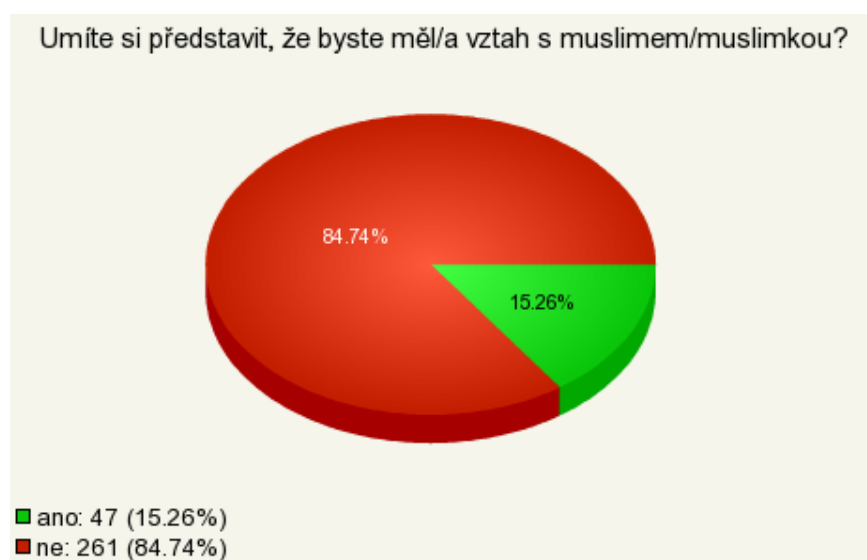
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 7: Graf názorů na zdroj diskriminace v islámské rodině

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 8: Graf o mínění potenciálního vztahu s muslimem/kou

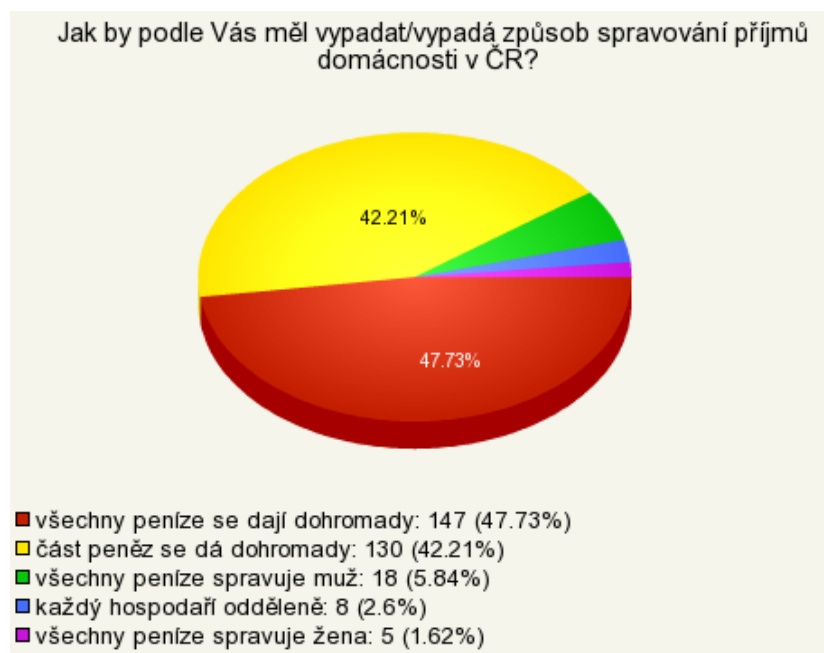
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 9: Graf představ o průměrném počtu dětí v islámské rodině

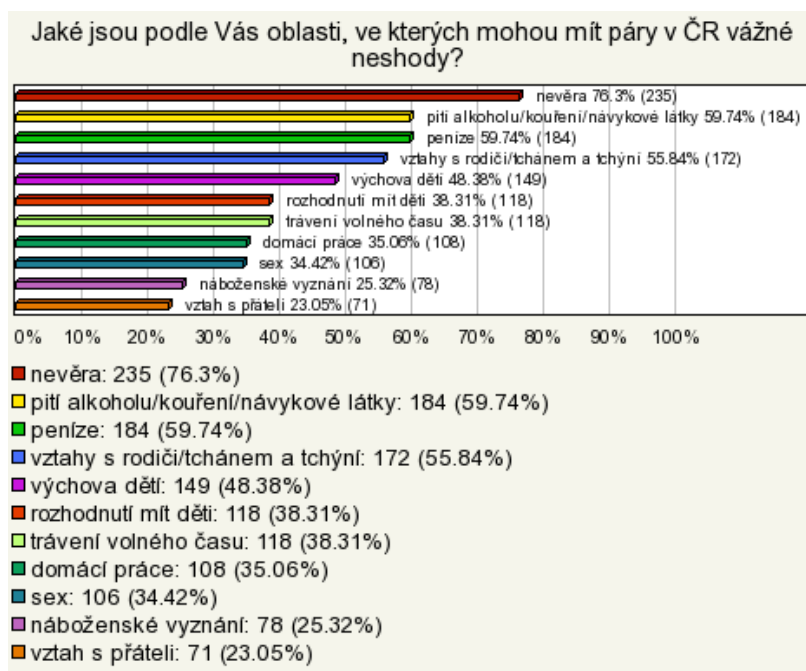
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 10: Graf postojů na spravování příjmů domácností v ČR

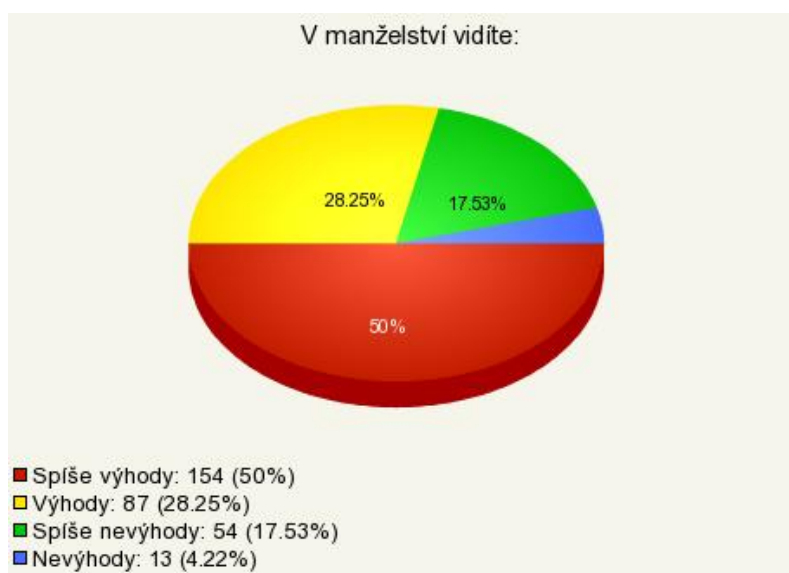
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 11: Graf možných oblastí neshod párů v ČR

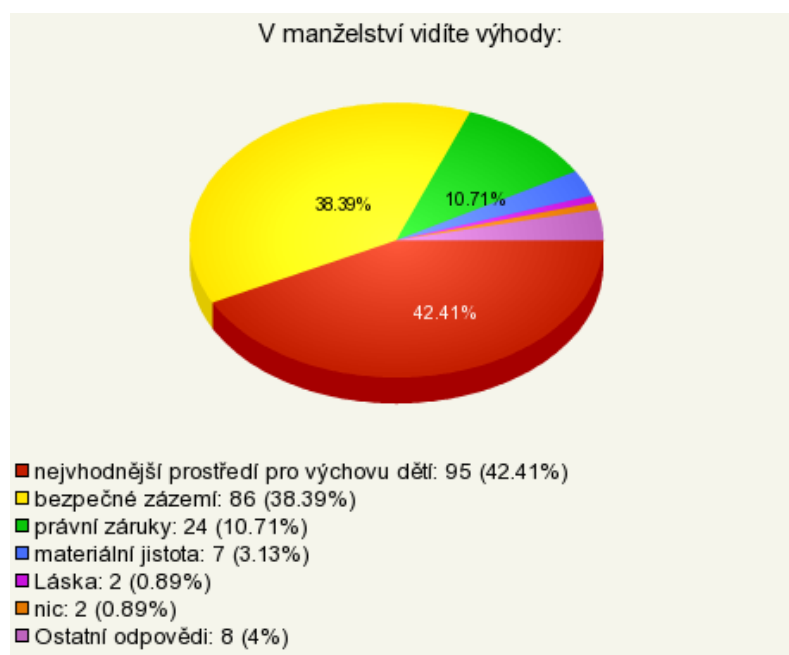
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 12: Graf pohledu na manželství

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 13: Graf postojů k výhodám manželství

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 14: Graf o mínění nevýhod v manželství

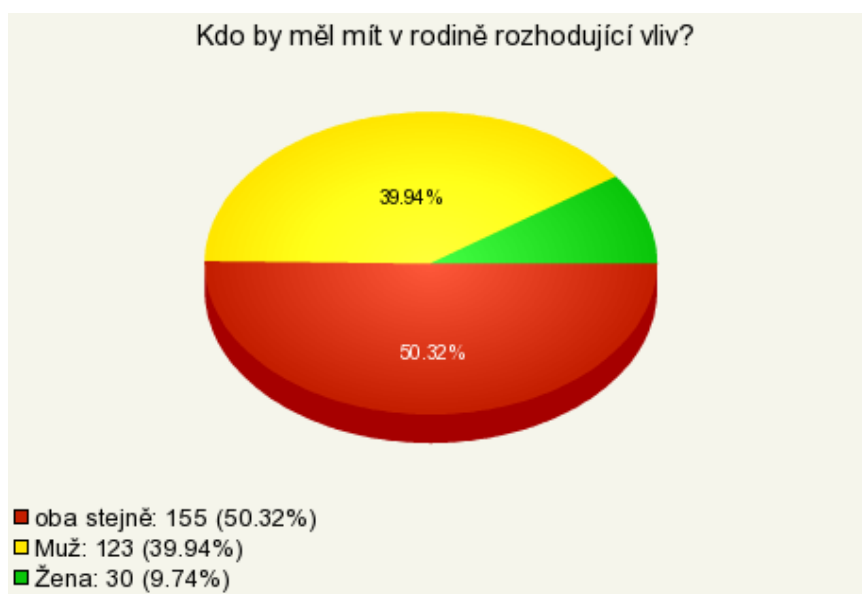
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 15: Graf postoje k výchově dětí

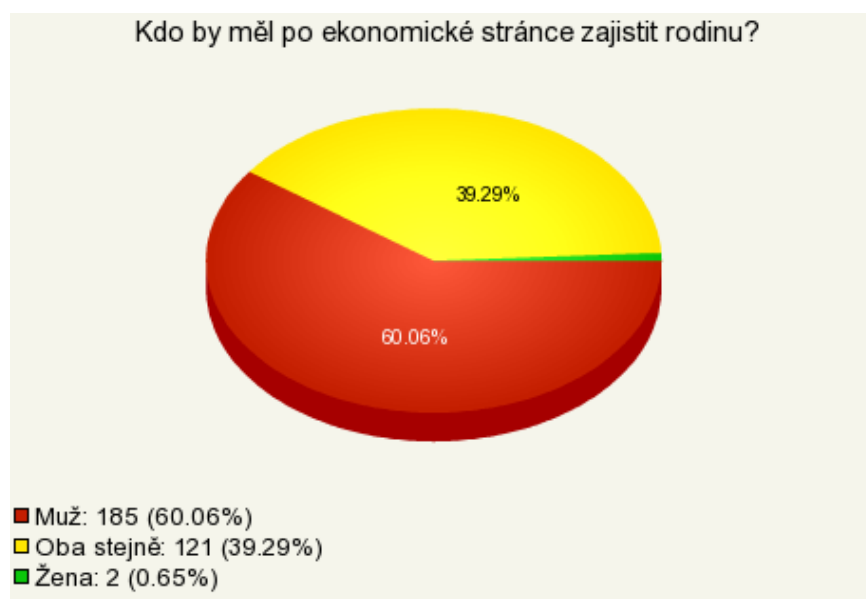
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 16: Graf mínění o rozhodujícím vlivu v manželství

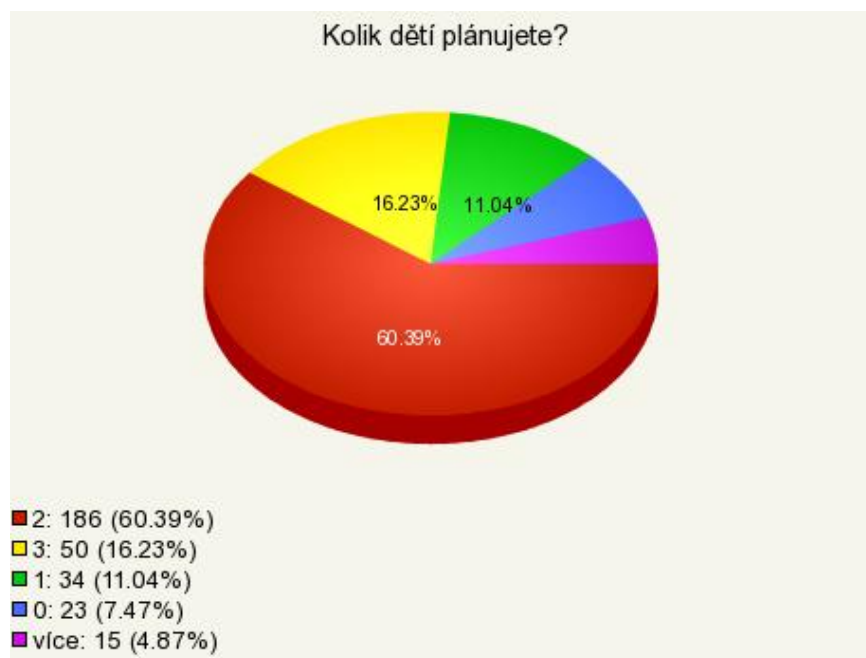
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 17: Graf názorů ohledně zajištění rodiny

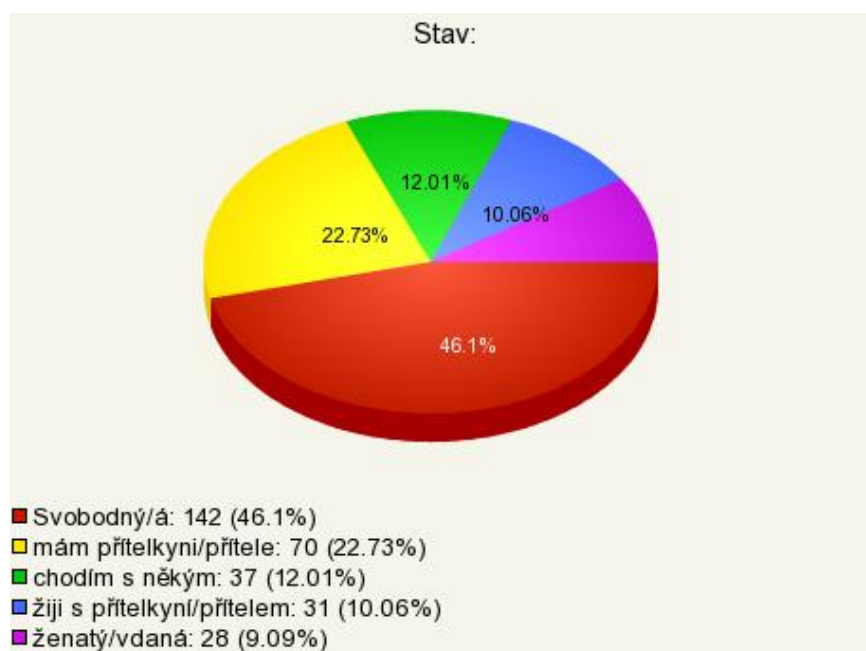
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 18: Graf plánovaného počtu dětí

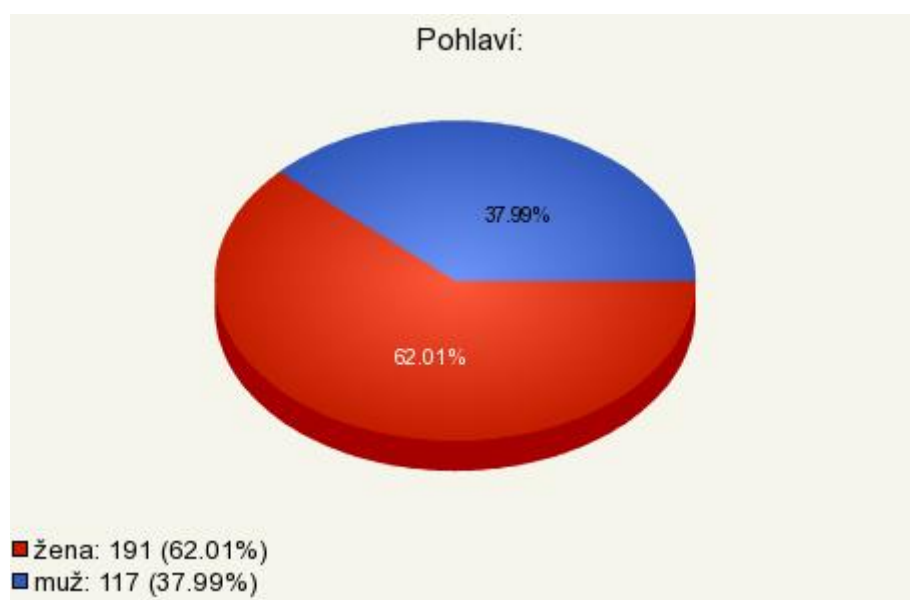
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 19: Graf stavu respondentů

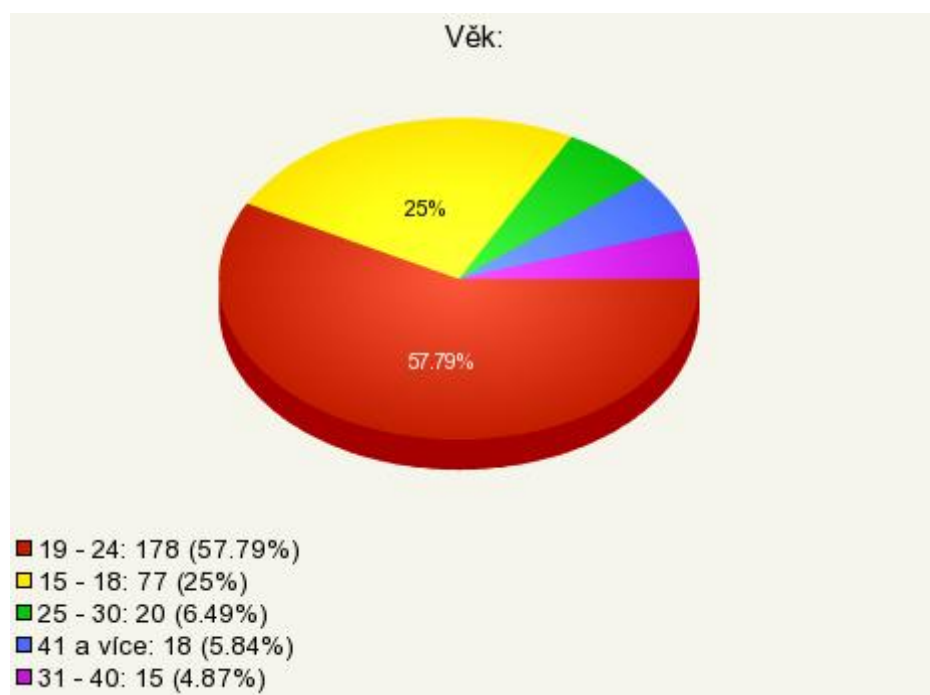
Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 20: Graf struktury pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011

Obrázek 21: Graf věkové struktury respondentů

Zdroj: vlastní zpracování autora, 2011